

INFORMÁCIE ZPMP v SR ^{3-4/2024}

Združenie na pomoc ľuďom
s mentálnym postihnutím v SR

ZPMP v SR, Alstrova 6073/153, 831 06 Bratislava
tel.: 0905 709 557, e-mail: zpmpvsr@zpmpvsr.sk
www.zpmpvsr.sk

téma:
**Nezávislý
život**

Objednávka INFORMÁCIÍ ZPMP na rok 2024

Milí čitatelia,

aj v roku 2024 si môžete objednať časopis **Informácie ZPMP v SR**. Ak máte záujem, vyplňte túto objednávku a zašlite nám ju na adresu: **Republiková centrála ZPMP v SR, Alstrova 6073/153, 831 06 Bratislava**. Dobrovoľný príspevok je 15 €. Ďakujeme!

Závazne si objednávam časopis **Informácie ZPMP v SR** na rok 2024

Meno, priezvisko:

Adresa (telefónne číslo):

Číslo mi posielajte na adresu (iba ak sa líši):

Objednávam si viac výtlačkov (napíšte počet)

Dátum a podpis objednávateľa

Dobrovoľný príspevok možno uhradiť: prevodom na účet

poukážkou typu U na pošte

Číslo účtu: **SK46 0900 0000 005147838548** / Variabilný symbol: **60424**

 **MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

 **MINISTERSTVO
PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VEČÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

 **MINISTERSTVO
SPRÁVODLIVOSTI
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

 **Bratislavský
samosprávny
kraj**

 Erasmus+

 **Mestská časť
Bratislava - Rača**

 DARUJME.sk

**ĎAKUJEME
SPOLUPRACOVNÍKOM
A PARTNEROM
NAŠICH PROJEKTOV**

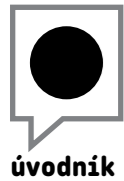
- 2 **Úvodník**
// Mgr. Mária Baláž Gyuránová
- Téma – Nezávislý život**
- 3 • Celoslovenský workshop je za nami a množstvo práce pred nami // PhDr. Iveta Mišová
- 6 • Deinštitucionalizácia Domova sociálnych služieb Adamovské Kochanovce
// Mgr. Jana Pondušová
- 8 • Na ceste z inštitúcie do bežného života // Mgr. Denisa Nincová
- 10 • 10. Celoslovenské stretnutie sebaobhajcov
Čo môže urobiť ministerstvo pre deinštitucionalizáciu // Mgr. Miroslava Kinczer
- 15 **Farby života**
- Zamestnávanie**
- 23 • Slovenská chránená dielňa // Ing. Richard Kopún
- Regióny**
- 24 • Kreatívne bez bariér // Mgr. Iveta Soókiová
- 26 • Úsmev pre druhých
- Zahraničie**
- 28 • Stretnutie členov Inclusion Europe // Mgr. Marián Horanič
- Právna poradňa**
- 30 • Odľahčovacia služba // PhDr. Iveta Mišová
- 10 otázok pre...**
- 32 • Mgr. Milana Šveřepu // Mgr. Mária Baláž Gyuránová
- Zdravie**
- 34 • Črevný mikrobióm – ako ho nepoznáme... // PhDr. Mgr. Petra Vadovičová, PhD.
- 36 **Správy z centrály**
// PhDr. Iveta Mišová

Informácie ZPMP v SR 3 – 4/2024 // Občasník // Vydalo: ZPMP v SR • Alstrova 6073/153 • 831 06 Bratislava // IČO 00683191
tel: 0905 709 557, 0917 641 595 // e-mail: zpmpvsr@zpmpvsr.sk

Dátum vydania: 20. 11. 2024 // Ročník vydania: 30 // Redakčne spracovali: PhDr. Iveta Mišová • Mgr. Mária Baláž Gyuránová
• Mgr. Marián Horanič Redakčná rada: • Elena Kopalová • PhDr. Iveta Mišová • Mgr. Magda Papánková • Mgr. Ľubica Vyberalová
• Mgr. Martina Jarolinová • Mgr. Marián Horanič • Mgr. Zuzana Majerčíková

Jazyková korektúra: • Redigovanie, s. r. o. // Foto: archív ZPMP v SR, archív DSS Slatinka, DSS Adamovské Kochanovce,
ZPMP v Komárne, OZ Úsmev pre druhých, Slovenská chránená dielňa // Grafický dizajn: • Zuzana Chmelová
// Tlač: • Polygrafické centrum // www.polygrafcentrum.sk

Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len s výhradným a predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa
Vychádza s finančnou podporou MPSVR SR // Objednávky zasielajte na adresu: ZPMP v SR • Alstrova 6073/153 • 831 06 Bratislava
Registrované MK SR č. ev 629/08. Podávanie novinových zásielok povolené RP Bratislava, č. j. 1591/96-P z 10. 04. 1996.
Dobrovoľný príspevok 15 €.

úvodník

Milé čitatelky a čitatelia,

slnko strieda dážd, dni začínajú byť hmlisté a rána mrazivé. Ani sme sa nenazdali a blíži sa koniec ďalšieho roka. Nastáva čas bilancovať – čo vyšlo podľa predstáv a čo, naopak, nie. Odpoveď však nie je vždy jasná. Aj samotná cesta, po ktorej k cieľu kráčame, nás vie veľa naučiť.

Záver roka býva hektický, snažíme sa všetko stihnúť, dokončiť a naplánovať. Milí rodičia, nezabúdajte na oddych a dočerpanie potrebnej energie. V Právnej poradni sa dozviete viac aj o odľahčovacej službe.

V Bruseli za práva ľudí s postihnutím a ich rodín bojuje už takmer 10 rokov Milan Šveřpa, riaditeľ Inclusion Europe, ktorému sme položili našich 10 otázok.

Odrátavame posledné dni do Vianoc a inšpirácií na darčeky nie je nikdy dosť. U Richarda Kopúna v Slovenskej chránenej dielni nájdete, okrem iného, množstvo krásnych darčiekov pre blízkych. A v tomto čísle aj článok o tom, čo majú v Piešťanoch nové.

A to nie je zďaleka všetko, nasledujúce stránky sú opäť plné zaujímavých článkov a informácií, smelo listujte ďalej.

Želám vám príjemné čítanie a krásny záver roka 2024.

Mgr. Mária Baláž Gyuránová

Celoslovenský workshop je za nami a množstvo práce pred nami

téma

Niekoľkodňové workshopy sebaobhajcov organizujeme už mnoho rokov. Sú unikátne vo viacerých ohľadoch. V prvom rade, tieto workshopy umožňujú sebaobhajcom z rôznych kútov Slovenska osobne sa stretnúť a zdieľať svoje skúsenosti v oblasti obhajoby a presadzovania ľudských práv. Prakticky na celom území Slovenska čelia ľudia s mentálnym postihnutím viacerým podobným problémom pri svojej snahe o plnohodnotný život. Musia zápasit s obmedzenými šancami a možnosťami na vzdelanie či zamestnanie. Byť akceptovanou súčasťou spoločnosti ich stojí veľa síl, a preto sú radi, ak môžu zdieľať svoje skúsenosti a problémy so sebaobhajcami z rôznych kútov Slovenska.

Téma dodržiavania ľudských práv je pre sebaobhajcov rovnako dôležitá ako pre mnohých iných. Rozdiel je v tom, že sebaobhajcovia majú iba výnimočne príležitosť prezentovať svoje problémy, skúsenosti a predstavy na fóre na to určenom. Každá nová skúsenosť pre ľudí s mentálnym postihnutím znamená nové podnety a motiváciu k aktívnejšiemu prístupu k životu a presadzovaniu vlastných práv.

Práve s ohľadom na snahu vyrovnávať šance pre túto skupinu sme uskutočnili **16. – 20. 09. 2024 celoslovenský workshop sebaobhajcov**, počas ktorého mohli diskutovať o problémoch, akým čelia, i o svojich úspechoch a hľadať odpovede na spoločné otázky. Vytvorili sme priestor na posilnenie vzájomnej spolupráce a plánovanie budúcich spoločných aktivít. **Témou tohtoročného workshopu bola deinštitucionalizácia sociálnych služieb a sebaobhajovanie**, a otázky z toho vyplývajúce.

Čo sa skrýva za týmito odbornými pojmami? Je v našom záujme, aby všetci ľudia žili dôstojný život? Aký je nezávislý život? Kto sú tí zodpovední ľudia, ktorí dokážu robiť zmeny? Čo môžem urobiť ja, čo môžeme urobiť my? Sebaobhajovanie robíme a poznáme veľmi dobre, ale môže vyzeráť aj inak?

Úvodom workshopu nás previedli PhDr. Iveta Mišová a Mgr. Maroš Horanič. Deinštitucionalizácia (ďalej len DI) znamená pre ľudí so zdravotným postihnutím a ostatné osoby žijúce v inštitúciách možnosť žiť **NEZÁVISLÝ ŽIVOT – možnosť žiť svoj život podľa svojich predstáv a rozhodovať o ňom**. Sú to úplne obyčajné veci, ktoré sú pre väčšinu

z nás samozrejmosťou. Ráno sa zobudí sám vo vlastnej izbe alebo s partnerom/spolubývajúcim, ktorého sme si sami vybrali. Dať si obľúbené raňajky, obliecť si, čo sa mi páči, ísť do práce, školy, na prechádzku. Poobede ísť na stretnutie s kamarátmi, kávu, do kina alebo na nákupy. Jednoducho, prežiť úplne normálny deň, nad ktorým sa bežne človek ani nezamýšľa. Medzi nami sú ľudia, pre ktorých to vôbec nie je obyčajný deň. Ľudia so zdravotným postihnutím – od narodenia, po úraze, pre chronické ochorenia a vysoký vek, žijú úplne iný život. Taký, aký si nikto z nás nevie ani len predstaviť. **Denný rytmus života každého človeka v inštitúcii sa musí prispôbovať dennému režimu zariadenia a zaužívaným pravidlám, hygienickým normám a zásadám verejného stravovania, a nie individuálnym potrebám samotných obyvateľov inštitúcie.**

Pre širokú verejnosť znamená DI prijatie a rešpektovanie ľudí so zdravotným postihnutím ako ľudí, ktorí **majú rovnaké ľudské práva a slobody, prirodzenú dôstojnosť**. Nejde iba o to, že sa presťahujú z veľkej neútulnej budovy (inštitúcie) na okraji mesta do malých jednoduchých domov alebo bytov v našom susedstve. Ide o to, aby sme zmenili náš vzťah k ľuďom odkázaným na podporu spoločnosti. **DI znamená, že každý z nás má mať právo rozhodovať o sebe, o mieste, kde chce žiť, kedy a aké jedlo chce jesť, mať právo pracovať a využívať všetky možnosti, ktoré komunita poskytuje. Tak by to malo byť aj v prípade ľudí so zdravotným postihnutím.**

Neoddeliteľnou súčasťou deinštitucionalizácie je poskytovanie adekvátnej podpory zo strany spoločnosti. Bez našej pomoci by ľudia so zdravotným postihnutím nemohli viesť slobodný, nezávislý a podľa svojich možností plnohodnotný život. Potrebujú mať okolo seba sieť dostupných verejných, zdravotných a sociálnych služieb, prístup k informáciám a špeciálnym pomôckam, ktoré im pomôžu zotrvať v rodinnom prostredí a v komunite. Život v ústavnej starostlivosti by nemal byť prvou voľbou pri riešení životnej situácie človeka so zdravotným postihnutím. **Pre každého človeka je prirodzené prežiť svoj život v prostredí domova a blízkych ľudí.**

Je veľa dôvodov, prečo robiť transformáciu a DI zariadení sociálnych služieb, spomeňme aspoň niektoré:

téma

- Slovenská republika sa zaviazala chrániť, rešpektovať a plniť ľudské práva a základné slobody a ratifikovala Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a ďalšie dokumenty. Tieto práva len ťažko možno realizovať v podmienkach inštitucionálne zameraných sociálnych služieb.
- Osoby so zdravotným postihnutím nepotrebujú žiť v inštitúciách, bez ohľadu na to, ako závažné je ich zdravotné postihnutie. Nezávislý život vedie k väčšej samostatnosti a osobnostnému rozvoju.
- Život osôb so zdravotným postihnutím v bežnej spoločnosti, integrácia a inklúzia prináša aj výrazne pozitívny vplyv na väčšinu spoločnosti v etickej i komunikačnej oblasti.
- Osoby so zdravotným postihnutím sú členmi spoločnosti a majú právo zostať vnútri svojej vlastnej komunity v danom mieste a mali by dostávať potrebnú podporu v rámci bežnej štruktúry vzdelávacích, zdravotných, pracovných a sociálnych služieb. Rodiny s členom so zdravotným postihnutím by mali dostať takú podporu, aby títo členovia mohli ostať žiť doma alebo v komunite.
- Samotný život v inštitúcii s kolektívnym systémom vytvára nové hendikepy, ktoré človeka poznamenávajú na celý život (napr. vytvorenie naučenej pasivity, bezmocnosti a závislosti).

Množstvo informácií nájdete:

<https://ia.gov.sk/narodny-projekt-deinstitucionalizacia-zariadeni-socialnych-sluzieb-podpora-transformacnych-timov/na-stiahnutie/index.html?csr=6552385372199416933>

Sebaobhajcovia diskutovali o mnohých prekážkach na ceste k nezávislému životu: Chýbajú nám lacné a bezbariérové byty. Máme málo služieb v komunite. Doprava, nemocnice, školy, bývanie, obchody, kiná sú plné prekážok. Nie je dokončená opatrovnícka reforma, nemáme podporované rozhodovanie, ktoré je pre nás veľmi dôležité. Málo ľudí s mentálnym postihnutím má osobného asistenta. Veľa ľudí musí žiť v inštitúciách. Sú veľké rozdiely medzi mestami a vidiekom. Zhodli sa na tom, že nezávislý život je pre všetkých. Aj pre tých, ktorí potrebujú veľa podpory. Poznáme mnoho dobrých príkladov zo zahraničia.

Pre sebaobhajcov znamená nezávislý život to, že sa môžu sami rozhodovať o svojom živote. Že môžu cestovať v prístupnej doprave. Že dostávajú zrozumiteľné informácie. Že môžu mať osobného alebo pracovného asistenta. Že

môžu normálne bývať a mať prácu. A priateľov. Mať dobrého lekára. A mať manžela či manželku, ak to tak cítia a chcú. A že si môžu vybrať oblečenie a zjesť to, na čo majú chuť, ísť spať, kedy chcú. Počúvať hudbu, ktorá sa im páči. A tak ďalej... Nezávislý život neznamená, že budú na všetko sami. Znamená, že si môžu vybrať.

Ale, ako bolo napísané vyššie, stále je na Slovensku mnoho ľudí, ktorí si vybrať nemôžu. Ktorí nemôžu rozhodovať o svojich životoch. Či už je to preto, že žijú v inštitúcii alebo preto, že stupeň ich zdravotného postihnutia im to neumožňuje. Neznamená to však, že nemajú právo na výber. Treba vytvoriť podmienky na to, aby sa rozhodovať mohli. Aj preto sa chcú sebaobhajcovia, ktorí sa stretávajú, stať hlasom tých, ktorí z rôznych dôvodov nemôžu za seba hovoriť a rozhodovať. Chcú sa stať autentickým hlasom ľudí s mentálnym postihnutím tak, aby sa mohli vyjadrovať k veciam, ktoré sa ich týkajú a ovplyvňujú ich životy. Chcú, aby sa ich pýtali na ich názor. A chcú pomáhať, aby sa zmeny diali rýchlejšie, pretože pre mnohých už včera bolo neskoro. Ľudia s mentálnym postihnutím majú totiž svoje vlastné sny, túžby a predstavy o živote. A tie sa veľmi často nezhodujú s tým, čo si myslia ostatní.

Pozvali sme si medzi seba hostí, odborníkov, ktorí procesom zmeny prešli a prechádzajú. Ako hovoria v Slatinke... sme na ceste... Prišli medzi nás **Mgr. Denisa Nincová, riaditeľka odboru sociálnych vecí a sociálnych politík** z Banskobystrického samosprávneho kraja. Jedna z prvých, ktorá sa rozhodla, že chce zlepšiť kvalitu života ľudí žijúcich v inštitúcii. Čo ju viedlo k tomu, že chce robiť zmeny v zariadení, ktoré je zabehnuté, má svoj režim a v podstate jej to komplikuje život? Ako to prebiehalo, čo sa podarilo? A prišla spolu s **Romanom Vrábelom**, mladým mužom, ktorý sa napriek svojmu závažnému hendikepu aktívne snaží zaradiť do života a byť užitočný. Je autorom knihy *Život na kolesách s prekážkami*. Časť svojho života prežil v DSS Slatinka. V čom sa zmenil jeho život? Čo predtým nemohol a čo teraz môže? Čo nemusel a čo teraz musí?

Aké kroky urobil štát od prijatia Stratégie DI systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike? Aké sú doterajšie výsledky? Koľko zariadení bolo deinštitucionalizovaných? Čo by sme mali urobiť my (sebaobhajcovia), aby sme pomohli v tomto procese? Tieto a podobné otázky sme mali možnosť položiť na stretnutí na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré sa uskutočnilo 17. 09. Stretnutím nás sprevádzala Mgr. Kamila Adamkovičová.

Veľmi zaujímavé online stretnutie sme mali s **Mgr. Milanom Šveřepom, riaditeľom Inclusion Europe**. Už veľa rokov

téma

bojuje za práva ľudí s mentálnym postihnutím. Je špičkovým odborníkom českého sociálneho systému a dokáže dobre porovnávať sociálne systémy rôznych európskych krajín. Aká je situácia v Európe v oblasti DI, ktoré krajiny by pre nás mohli byť vzorom? Ako pracuje hnutie sebaobhajcov na medzinárodnej úrovni? Ako podporiť plnohodnotný život ľudí, ktorí majú veľmi ťažké postihnutie? Odpovede na otázky vystriedali príklady dobrej praxe zo susedného Česka, mali sme možnosť vidieť pozitívne zmeny a počuť o nich. Veľkým prekvapením bola napr. informácia o zariadení, ktoré sa **iba za 3 roky celé transformovalo** a pôvodný ústav zatvorili. Ďalším našim hosťom bola **Mgr. Jana Pondušová, riaditeľka DSS Adamovské Kochanovce**. DSS Adamovské Kochanovce prechádzajú už niekoľko rokov procesom DI. Čo všetko už urobili, kde v procese sa nachádzajú a kam smerujú? Na čo všetko treba myslieť v procese deinštitucionalizácie, aké oblasti života treba riešiť?

Štvrtým dňom nás sprevádzala **PhDr. Viera Záhorcová, riaditeľka APZ, n. o.**, neúnavná bojovníčka za DI a za zlepšenie kvality života osôb so zdravotným postihnutím. Prišli spolu s Dankou Hroncovou, ktorá žila takmer 28 rokov v rôznych zariadeniach, a bolo to ťažké a dlhé obdobie života. Niektorí nedokázali udržať slzy v očiach... i keď príbeh sa skončil dobre a Danka dnes žije vo svojej rodine, ako ona hovorí, **som na slobode...** O svojom živote v komunite prišli porozprávať aj

Miška Dobrovodská a Jozef Golis. Kto má záujem, nájde dosť príkladov z praxe už dnes, napr. v publikácii **Zmena je tu**.

https://www.ia.gov.sk/wp-content/uploads/2023/12/NP-DI-PTT_Zmena-je-tu_zaverecna-publikacia_pdf.pdf?csr=11547087176742238496

Čo dodať na záver? Stále sme na začiatku. Niežby sa neudiali zmeny, ktoré pomohli viacerým ľuďom v návrate do komunity. Ale je príliš veľa dospelých ľudí s mentálnym postihnutím, ktorí žijú v inštitúciách, vo veľkých zariadeniach. V produktívnom veku, bez možnosti individuálnej sebarealizácie, bez možnosti vlastného rozhodovania. V minulom čísle časopisu Maroš Horanič napísal úvahu na tému DI, kde sa okrem iného zamýšľal nad tým, či dokážeme vystúpiť z komfortnej zóny a či dokážeme bojovať za všetkých ľudí s mentálnym postihnutím. Po workshope, ktorý sme absolvovali s našimi sebaobhajcami, si dovoľím tvrdiť, že áno, máme ľudí, čo sú pripravení pomôcť. Úprimne. Zo srdca.

PhDr. Iveta Mišová

Deinštitucionalizácia Domova sociálnych služieb Adamovské Kochanovce

„Čím abnormálnejšie sa správa človek v abnormálnom prostredí, tým väčší potenciál je v ňom skrytý.“ (Viktor Frankl)

... práve preto sme s rešpektom prijali výzvu, ktorá sa pred nami zjavila, keď Trenčiansky samosprávny kraj vybral Domov sociálnych služieb Adamovské Kochanovce ako pilotné zariadenie do Národného projektu deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb.

Pojem dlhý a krkolomný, a taká je aj cesta k jeho naplneniu. I keď je to náročné, stojí za to dať šancu tým, ktorí doposiaľ neokúsili chuť „normálneho života“.

Veríme, že skrytý potenciál našich ľudí prekvapí aj nás samotných... Transformácia veľkokapacitného zariadenia sociálnych služieb je dlhodobý a zložitý proces, prostredníctvom ktorého sa nemení len forma, ale aj obsah sociálnych služieb. Transformácia nášho zariadenia prinesie prijímateľom sociálnych služieb nové bývanie s vytvorením podmienok na dôstojný život. Proces je zacielený na zmenu sociálneho statusu prijímateľov sociálnych služieb s možnosťou žiť čo najviac samostatným a nezávislým spôsobom života. Naším zámerom je reflektovať reformu inštitucionálnej starostlivosti na národnej úrovni, a to rozvojom variabilných komunitných sociálnych služieb s integrovaným a inkluzívnym charakterom, postavenú na holistickom prístupe, s rešpektovaním ľudsko-právnych princípov.

Tieto slová tvoria úvodný text nášho transformačného plánu, na ktorom sme pracovali ešte v roku 2015. Odvtedy sme absolvovali obdobia posunu vpred i stagnácie. Hnacím motorom však bola vízia zlepšiť kvalitu poskytovaných služieb, predovšetkým podmienok na bývanie pre našich klientov. Napriek často prezentovanej mienke okolia o „lukrativnosti bývania“ v priestoroch kaštieľa, všetci dobre vieme, že tento typ bývania je pre ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím nevyhovujúci. Celý proces zmeny sa začínal komunikáciou s vybranými obcami, hľadaním vhodných lokalít a získaním pozemkov, prípravou projektových zámerov, či projektovej dokumentácie. Zároveň sa nám podarilo absolvovať a realizovať niekoľko projektov, množstvo vzdelávacích aktivít a návštev transformovaných zariadení sociálnych služieb v ČR:

- národný projekt IA MPSVR SR „Podpora procesu deinštitucionalizácie a transformácie systému sociálnych služieb“
 - trvanie projektu: január 2013 – december 2015
 - aktivity projektu: príprava zamestnancov a klientov, komunikácia s odbornou a laickou verejnosťou, supervízia, vzdelávanie zamestnancov, vzdelávanie klientov, návštevy spolupracujúcich organizácií, sieťovanie v komunite (ÚPSVR TN, AZPP TM, obecné úrady a pod.), hľadanie vhodných lokalít, plánovanie jednotlivých krokov a čiastkových cieľov, spracovanie Transformačného plánu DSS.
- cezhraničný projekt TSK „Spoločná cesta k novému domovu“
 - trvanie projektu: február 2018 – máj 2019
 - aktivity projektu: vzdelávanie zamestnancov ZSS, zdieľanie know-how, predstavenie príkladov dobrej praxe, exkurzia v transformovanom zariadení sociálnych služieb v ČR, propagačný filmový spot „Bez predsudkov“ (https://www.csskochanovce.sk/hlavna-stranka/spolocna-cesta-k-novemu-domovu/bez-predsudkov.html?page_id=46589), kultúrno-spoločenské a športové podujatia klientov zúčastnených zariadení.
- národný projekt IA MPSVR SR „Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb – Podpora transformačných tímov“
 - trvanie projektu: august 2018 – október 2023
 - aktivity projektu: vzdelávanie zamestnancov, odborné konzultácie v oblasti sociálnych služieb (Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, BA), zamestnávanie osôb so ZP (Slovenská únia podporovaného zamestnávania, BA) a architektúry v zmysle univerzálneho navrhovania (CEDA STU BA), supervízia, aktivity v komunite v spolupráci s regionálnou koordinátorkou projektu.
- dopytový projekt MPSVR SR „Podpora transformačných procesov v DSS Adamovské Kochanovce“
 - trvanie projektu: apríl 2022 – november 2023
 - aktivity projektu: príprava klientov na proces zmien, podpora a príprava zamestnancov DSS, supervízia, podpora implementácie transformačného plánu a praktickej realizácie transformačného procesu.

- Počas trvania projektu sme v priestoroch pôvodného zariadenia vytvorili komunitu „tréningové bývanie“. Pre 12 klientov sme prispôbili interiérové podmienky na „nácvik“ bežného života: klienti majú svoju obývačku, nie dennú miestnosť, majú kuchyňu, nie jedáleň. Klienti trénujú starostlivosť o svoje bývanie (pranie, upratovanie, stolovanie, prípravu jednoduchého občerstvenia) s primeranou podporou zamestnancov. Takéto bývanie sa im veľmi páči, do kaštieľa sa vrátiť už nechcú.
- Zároveň si niektorí klienti v rámci aktivít projektu vyskúšali „ochutnávku práce“: zber jahôd, malín, levančule, upratovanie vo firme.

Investičný zámer procesu deinštitucionalizácie nášho zariadenia, výstavbu nových komunitných bývaní, sme plánovali realizovať získaním eurofondových finančných zdrojov:

- **IROP** (Integrovaný regionálny operačný program) – v auguste 2019 bol (prostredníctvom TSK ako nášho zriaďovateľa) podaný a v lete 2020 schválený projekt „Vytvorenie podmienok pre deinštitucionalizáciu DSS Adamovské Kochanovce“.

- Plánované bolo vybudovanie nových nízkokapacitných komunitných domácností rodinného typu v 4 lokalitách okresu Trenčín (Adamovské Kochanovce, Chochoľná – Velčice, Trenčín a Mníchova Lehota). V každej lokalite sa predpokladá vybudovať rodinný dom s dvoma samostatnými bytovými jednotkami pre 6+6 klientov, so zázemím pre službukonajúcich zamestnancov.
- Súčasťou zámeru je aj rekonštrukcia budovy v centre mesta Trenčín, s cieľom zriadiť Centrum denných aktivít na poskytovanie sociálnych služieb ambulantnou formou (rehabilitačné stredisko). Objekty sú navrhnuté v súlade s princípmi univerzálneho navrhovania, prirodzene bezbariérové.
- Z dôvodu administratívnych prieťahov a krátkosti času sa nepodarilo schválené finančné prostriedky čerpať a investičné zámery zrealizovať.

- **POO SR** (Plán obnovy a odolnosti, Komponent 13: Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotnícka starostlivosť, investícia 1: Rozšírenie kapacít komunitnej sociálnej starostlivosti, MPSVR SR) – prvá komunikácia s MPSVR SR, v spolupráci s TSK, sa začala v lete 2022.
 - V rámci investičnej výzvy sme podávali projektový zámer a následne žiadosť o nenávratný finančný príspevok. V porovnaní s IROP, máme cez POO SR podaných a schválených 5 samostatných projektov (na každú lokalitu a sociálnu službu samostatne).
 - Zámer zostal rovnaký – vybudovať 48 miest pobytovej sociálnej služby v komunitných bývaniach a ambulatnú sociálnu službu – rehabilitačné stredisko, ktoré v našom kraji zatiaľ absentujú.
 - Reálne stavby sa postupne spúšťali od jari tohto roka. Predpokladané ukončenie jednotlivých stavieb je plánované v priebehu roka 2025. Bude potrebné stavby skolaudovať, zariadiť nábytkom a všetkým potrebným, registrovať poskytovanie nových sociálnych služieb, a s tým súvisiace úkony. Následne sa budú môcť klienti presťahovať do nových objektov. A my pevne veríme, že tam nájdú svoj vytúžený, útulný a bezpečný domov.)

Tak nám držte všetci palce, budeme potrebovať ešte veľa síl, energie a chuti. Radi vás raz pozveme na návštevu.

Mgr. Jana Pondašová

Na ceste z inštitúcie do bežného života

Slovenská republika v roku 2010 ratifikovala Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý okrem iného priznáva ľuďom so zdravotným znevýhodnením právo na nezávislý život a začlenenie do spoločnosti. Vláda SR schválila Národnú stratégiu deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti, ktorá hovorí o tom, že základným zámerom Slovenska je zabezpečiť podmienky na nezávislý a slobodný život všetkých ľudí odkázaných na pomoc v prirodzenom sociálnom prostredí komunity. Inštitucionálne zariadenia sociálnych služieb v posledných rokoch dostávajú intenzívnu podporu prostredníctvom národných projektov, v rámci ktorých si spracovali transformačné plány. No aj napriek tomuto všetkému musíme konštatovať, že zariadenia, v ktorých proces deinštitucionalizácie reálne prebieha, môžeme spočítať na prstoch jednej ruky. Prečo je to tak?

Zvládnuť proces deinštitucionalizácie veľkokapacitného zariadenia je manažérsky aj časovo veľmi ťažkou úlohou. Náročnosť celého procesu vám v tomto článku ukážem na príklade zariadenia sociálnych služieb Slatinka v Lučenci.

Cesta z inštitúcie do komunitných bývaní – zariadenie sociálnych služieb Slatinka, Lučenec

V kaštieli na Slatinke pri Lučenci sa sociálne služby poskytovali od roku 1951. V tomto čase sa o deti s mentálnym znevýhodnením starali rehoľné sestry kongregácie milosrdných sestier sv. Vincenta – Satmárok. Z rozhovorov s nimi sme sa dozvedeli, že keď koncom roka 1955 prišli na Slatinku, v ústave už bolo 95 detí. Spočiatku sa nevykonávala žiadna špeciálna výchovná činnosť. Sestry deti opatrovali a mali pri nich dozor. V lete boli chodiace deti celý deň vonku vo vyhradených priestoroch, tam sa hrali aj stravovali. Na 95 detí v ústave bolo 7 sestier. Neskôr sa prišlo na myšlienku, že zdravšie deti by bolo treba vychovávať, rozvíjať ich motoriku a pamäť. Tak vznikli v zariadení dve výchovné skupiny, Rehoľné sestry v domove na Slatinke pracovali do roku 1988. V tomto roku aj na Slovensko prichádzal proces humanizácie prostredia zariadení sociálnych služieb, postupne sa začala znižovať kapacita zariadení. V roku 2005 bolo v zariadení „už len“ 69 klientov. O tom, že život ľudí v inštitúcii nie je celkom v poriadku, sme sa na Slatinke začali baviť v roku 2005. V tomto roku nezisková organizácia Rada pre poradenstvo v sociálnej práci vykonala v zariadení monitoring kvality, v ktorom boli pomenované viaceré

nedostatky života v inštitúcii. Následne v roku 2008 sa v spolupráci so zriaďovateľom zariadenia, Banskobystrickým samosprávnym krajom, začal realizovať proces deinštitucionalizácie, v rámci ktorého sa klienti zariadenia začali postupne sťahovať z inštitúcie do menších rodinných domov v Lučenci. Na to, aby sa z kaštiela mohli vysťahovať všetci klienti, zariadenie ešte v roku 2013 spracovalo investičný projekt na získanie finančných prostriedkov z eurofondov na rekonštrukciu rodinných domov v Lučenci a v okolí, do ktorých sa klienti z kaštiela postupne sťahovali. V roku 2014 sa dobre rozbehnutý proces deinštitucionalizácie domova na Slatinke na niekoľko rokov spomalil. Na Banskobystrický samosprávny kraj nastúpil nový župan pán Kotleba, ktorý chcel byť nezávislý od peňazí z Európskej únie a ktorému sa nepozdávala myšlienka integrácie ľudí so zdravotným znevýhodnením do spoločnosti. Župan Kotleba nepodpísal zmluvu na finančné prostriedky z eurofondov pre Slatinku. A ľudia na Slatinke sa museli vzoprieť iniciatíve župy, ktorá mala ambíciu opätovne ich nasťahovať späť z komunitných bývaní do inštitúcie. V tomto čase zamestnancom zariadenia významne pomohli rodičia klientov domova a občianska iniciatíva, ktorá petíciou žiadala župana o podporu pre zariadenie na Slatinke. Napriek týmto iniciatívam zariadenie prišlo o financie z eurofondov. Mediálny boj zariadenia so županom Kotlebom priniesol väčší záujem verejnosti o tému deinštitucionalizácie, čo sa s odstupom času dá vyhodnotiť ako veľká pridaná hodnota. V tomto čase sa zariadeniu podarilo získať s podporou Nadácie Socia a zahraničných donorov finančné prostriedky na prenájom a materiálne vybavenie bytov v meste, kam postupne odišla časť klientov, ktorá chcela skúsiť žiť ešte samostatnejšie. Takto vznikla služba „podpora samostatného bývania“. Dnes zariadenie Slatinka poskytuje túto službu v piatich bytoch v meste Lučenec pre 13 klientov, ktorí žijú samostatne s podporou, akú si dohodnú so sociálnymi pracovníkmi zariadenia. Na lepšie časy pre klientov Slatinky svitlo v roku 2016. Po voľbách do regionálnych samospráv prevzal vedenie v Banskobystrickom kraji nový župan Ján Lunter, ktorý rozumel potrebám ľudí so zdravotným znevýhodnením. V tomto období sa začalo pracovať na príprave nového investičného projektu na ukončenie rekonštrukcií komunitných bývaní a vysťahovaní posledných klientov z areálu kaštiela na Slatinke. Projekt bol úspešný, zariadenie na Slatinke získalo na ukončenie deinštitucionalizácie viac ako 3 milióny eur z finančných prostriedkov Európskej únie. So štvorročným meškaním sa v roku 2019 začala rekonštrukcia komunitných bývaní,

ktorá bola ukončená v roku 2022, keď nový župan Banskobystrického kraja Ján Lunter slávnostne odovzdal klientom Slatinky kľúče od nových bývaní. Dnes zariadenie na Slatinke poskytuje ľuďom so špecifickými potrebami paletu rôznych komunitných služieb. Pobytové služby sa poskytujú v piatich samostatných komunitných bývaniach s kapacitou maximálne 12 miest, s týmito typmi služieb: domov sociálnych služieb celoročne a týždenne, špecializované zariadenie a zariadenie podporovaného bývania. V rámci komplexu služieb Slatinka zriaďuje aj ambulatný domov sociálnych služieb, v rámci ktorého funguje i kreatívna dielňa a poskytuje služby podpory samostatného bývania pre klientov v piatich samostatných bytoch. Poskytovanie sociálnych služieb v inštitúcii, historickom kaštieli na Slatinke bolo ukončené. Tento koniec je však pre ľudí so zdravotným znevýhodnením v meste Lučenec novým začiatkom, ktorý prináša nádej do budúcnosti.

Prečo je také ťažké urobiť prvý krok z inštitúcie do komunitných služieb?

Deinštitucionalizácia prináša pre ľudí so zdravotným znevýhodnením šancu na nezávislý život v komunite. Asi sa nikto nebude sporiť o tom, že v zariadeniach rodinného typu s nižšou kapacitou vieme zabezpečiť individuálny prístup, vieme sa zamerať na potreby jednotlivých klientov či zabezpečiť klientom viac súkromia. Prečo je potom také ťažké začať túto zmenu realizovať?

- **Syndróm uvarenej žaby** – ľudia, ktorí dlhodobo pracujú v inštitucionálnom prostredí vrátane odborníkov z rôznych rezortov, si na prostredie inštitúcie postupne zvykli. Neuvedomujú si, že sa nachádzajú v nezdravom prostredí, ktoré nie je prívetivé pre klientov, ale ani pre zamestnancov zariadení sociálnych služieb. Svet inštitúcie v sebe skrýva množstvo problémov, pričom niektoré z nich zostávajú schované za zatvorenými dverami. Nerozprávame o nich, aby sme inštitúcie ochránili, pretože neveríme, že ľudia, ktorí sú v zariadeniach umiestnení, môžu žiť aj inak.
- **Meranie kvality služieb peniazmi** – na Slovensku sa ešte stále vedú debaty o tom, že služby poskytované vo veľkokapacitných zariadeniach sú lacnejšie. Čím viac klientov pod jednou strechou, tým nás to bude menej stáť. Stopku veľkým inštitúciám dal zákon o sociálnych službách už v roku 2008, keď sa zákonom ustanovilo, že všetky nové pobytové zariadenia môžu mať najviac 40 klientov. Časť odbornej verejnosti na Slovensku ešte aj dnes vníma toto obmedzenie ako krok zlým smerom. Ak sú na zodpovedných miestach medzi politikmi, zriaďovateľmi či riaditeľmi zariadení, ľudia ktorí kvalitu služby vnímajú cez finančné ukazovatele, do transformácie zariadenia na malokapacitné komunitné služby sa nechcú ani púšťať, pretože sú presvedčení o tom, že je to drahý špás.

- **Cieľ a motivácia robiť zmeny sa rozplynie v čase** – transformácia zariadenia je dlhodobý proces, ktorý v sebe nezahŕňa len samotné presťahovanie klientov z inštitúcie do komunitných služieb. Na začiatku je potrebné mať jasnú víziu, komunikovať ju s klientmi a zamestnancami zariadenia, s rodičmi klientov, s politikmi, zástupcami miestnej a regionálnej samosprávy. Pracovať s postojmi a predsudkami, nastaviť systém vzdelávania, učenia sa novým prístupom v odbornej práci s klientom. Vo vzťahu k novým bývaniam hľadať pozemky alebo nehnuteľnosti, spracovať projektové dokumentácie, zvládnuť procesy verejného obstarávania, spracovať žiadosti o finančné prostriedky, a tak ďalej. Všetko na ceste je dôležité a nič sa nemôže podceňovať. Nositelia zmeny musia v sebe nájsť motiváciu a vieru aj v čase, keď sa celkom nedarí.
- **Niekomu z dôležitých ľudí chýba presvedčenie o potrebe zmeny** – o potrebe deinštitucionalizácie musia byť presvedčení všetci dôležití aktéri. Na príklade Slatinky treba vnímať, že stačí, aby sa jeden dôležitý aktér, v tomto prípade samospráva kraj pod vedením bývalého župana Kotlebu rozhodol, že proces nepodporí, na to, aby sa dobrý zámer zastavil. Spracovanie transformačných plánov pre zariadenia sociálnych služieb na Slovensku v rámci Národného projektu Deinštitucionalizácia – podpora transformačných tímov, bol dobrým krokom. V ďalšom kroku však treba komunikovať s lokálnymi politikmi, zriaďovateľmi a zariadeniami. Posilniť a podporiť ich v tom, aby sa proces deinštitucionalizácie premietol do praxe aj v ďalších zariadeniach sociálnych služieb.

Spracovala: Mgr. Denisa Nincová

Vyštudovala sociálnu prácu na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici a VŠ sv. Alžbety v Bratislave. V ZSS Slatinka, Lučenec pracovala ako sociálna pracovníčka, neskôr ako riaditeľka zariadenia. Momentálne pracuje ako riaditeľka odboru sociálnych vecí a sociálnych politik Banskobystrického samosprávneho kraja.

10. Celoslovenské stretnutie sebaobhajcov Čo môže urobiť ministerstvo pre deinštitucionalizáciu?

1. Aké kroky urobil štát od prijatia Stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike?

Prijatiu Stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike (ďalej len „Stratégia DI“) v roku 2011 predchádzala ratifikácia Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „Dohovor“). Ratifikáciou Dohovoru sme sa zaviazali presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti (Článok 1). Všetky články dohovoru sú dôležité pre to, aby sme vedeli, na čo všetko sa treba sústrediť aj pri budovaní služieb na komunitnej úrovni, no priamo s DI súvisí najmä Článok 9, ktorý hovorí, že sa zaväzujeme prijať také opatrenia, aké zabezpečia osobám so zdravotným postihnutím na rovnakom základe s ostatnými prístup k fyzickému prostrediu, k doprave, k informáciám a komunikácii vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov, ako aj k ďalším prostriedkom a službám dostupným alebo poskytovaným verejnosti.

Aby sme Dohovor mohli naplňať v konkrétnych podmienkach Slovenskej republiky, v roku 2011 bola uznesením vlády SR č. 761/2011 schválená Stratégia DI a na ňu nadviazané Národné akčné plány deinštitucionalizácie sociálnych služieb (ďalej len „Národné akčné plány“). Týmto dokumentmi sa jasne pomenovala potreba zmeniť spôsob poskytovania sociálnych služieb tak, aby bola rešpektovaná prirodzená dôstojnosť človeka a aby ho sociálne služby podporovali v samostatnosti a plnohodnotnom živote v komunite. Stratégia DI opisuje princípy a ciele transformácie a deinštitucionalizácie sociálnych služieb spoločne s časovým harmonogramom, Národný akčný plán už má definované konkrétne úlohy s termínmi plnenia. Po desiatich rokoch, na jar v roku 2021, bola vládou schválená nová národná stratégia DI, ktorá je spoločným strategickým dokumentom pre oblasť sociálnych služieb, ale aj sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Odstraňovanie inštitucionálnych prvkov je nemej dôležité aj pre zariadenia určené pre deti. Na Národnú stratégiu DI nadväzuje Národný akčný plán DI 2022 – 2026,

ktorý opäť obsahuje jasne definované ciele a úlohy, aké je Slovenská republika povinná dodržiavať a napredovať v odstraňovaní inštitucionalizácie v sociálnych službách. Národná stratégia DI sa odpočtuje každý rok v apríli a odpočet sa posiela na vedomie aj vláde SR. Spoločne s ďalšími dokumentmi je dostupná na stránke Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len „ministerstvo“) <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/deinstitucionalizacia-socialnych-sluzieb/ako-prebieha-proces-zmeny-poskytovania-socialnych-sluzieb/>.

Úlohy, ktoré nás zaväzujú napredovať v odstraňovaní inštitucionalizácie z prostredia sociálnych služieb, sú obsiahnuté aj v ďalších strategických materiáloch, akými sú Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2021 – 2030 (NP1, NP4) a Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím (úloha č. 4. 2. 4).

Príprava a tvorba rôznych strategických a pozičných dokumentov sa skutočne môže zdať ako nadbytočná administratíva. Je však veľmi dôležité mať strategické dokumenty, ktoré Slovensko, a tým aj ministerstvo, zaväzujú k napredovaniu napríklad v skvalitňovaní sociálnych služieb konkrétnym spôsobom a s časovým presahom jednotlivých volebných období.

2. Koľko rokov trvali národné projekty deinštitucionalizácie?

Projekty, ktoré pokračujú v podpore poskytovania služieb na komunitnej úrovni vrátane deinštitucionalizácie, sa realizujú od roku 2013 a podpora pokračuje aj v súčasnosti.

2013 – 2015 NP DI PILOT – Cieľom projektu, ktorý bol spustený 20. marca 2013, bolo spustiť a podporiť proces deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb, ako aj pripraviť a overiť jednotný postup deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb pre osoby so zdravotným postihnutím a duševnou poruchou, a tiež podporiť verejných poskytovateľov, ktorí majú záujem transformovať svoje inštitucionálne služby na komunitné. Do projektu bolo zapojených 6 samosprávnych krajov a spolu 10 zariadení sociálnych

služieb (ďalej ZSS). Vo všetkých realizovaných vzdelávaniach bolo vyškolených 409 účastníkov, zariadeniam zapojeným do projektu bola poskytnutá supervízia a realizovali sa komunitné akcie, ktoré prepájali ľudí žijúcich v zariadeniach s okolitou komunitou.

2018 – 2023 NP DI PTT – Národný projekt čerpal skúseností z pilotného národného projektu. Jeho cieľom bolo podporiť prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v sociálnych službách. Do projektu sa zapojilo 93 zariadení, z nich 90 vytvorilo s pomocou odborníkov a odborníčok komplexný dokument šitý na mieru pre každé zariadenie – transformačný plán. V každom zo zariadení fungoval transformačný tím zložený zo zamestnancov zariadenia, a tí spolu s expertmi a expertkami opísali všetky potrebné kroky vedúce k transformácii daného zariadenia tak, aby sa odstránili prvky inštitucionalizácie znižujúce kvalitu života ľudí, ktorí tam žijú, ale aj tých, čo tam pracujú. Cieľom projektu bolo naštartovať aj transformačné procesy v komunitách, kde sa zariadenia nachádzajú. Okrem 90 pripravených transformačných plánov vybraní zamestnanci absolvovali akreditované vzdelávania v oblasti deinštitucionalizácie a boli im priebežne poskytované konzultácie podľa potreby.

2021 Dopytová výzva DI – krátka a adresná výzva pre konkrétne zariadenia pri príprave transformačných plánov. V rámci výzvy boli poskytnuté finančné prostriedky pre zamestnanca, ktorý pripravoval transformačný plán a zároveň mal k dispozícii mentora na pomoc a podporu pri príprave.

Výzvy Integrovaného regionálneho operačného programu (ďalej len „IROP“) – Gestorom výziev bolo Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR a boli zamerané na podporu prechodu poskytovania sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately z inštitucionálnej formy na komunitnú, teda na proces deinštitucionalizácie, ale aj na výstavbu nových zariadení na komunitnej úrovni. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v pozícii partnera vydávalo k jednotlivým žiadostiam stanoviská k posúdeniu súladu projektov s národnými stratégiami a legislatívou v oblasti sociálnych služieb.

Plán obnovy a odolnosti – prostredníctvom financií alokovaných v komponente 13 Plánu obnovy a odolnosti sa plánuje výstavba a rekonštrukcia zariadení sociálnych služieb. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR 02. 10. 2024 pozastavilo prijímanie žiadostí o poskytnutie prostried-

kov mechanizmu v rámci Investície 1 Rozšírenie kapacít komunitnej sociálnej starostlivosti v rámci Komponentu 13 Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky, typ zariadení A. – Ambulantné sociálne služby, a to vzhľadom na prekročenie počtu nových miest klientov v rámci už prijatých žiadostí na ministerstvo.

Projekty podľa zdrojov a obsahu neformálne rozdeľujeme na tzv. „tvrdé“ a „mäkké“. Projekty, ktoré sú zamerané na tzv. „tvrdé aktivity“, sú zamerané na hmotné investície súvisiace s výstavbou, rekonštrukciou budov, nákupom materiálneho vybavenia, vozidiel a podobne. Na druhej strane, „mäkké aktivity“ sú také, ktoré sú zamerané na odstraňovanie ostatných inštitucionálnych prvkov, teda rozvíjanie témy deinštitucionalizácie v spoločnosti, poskytovanie vzdelávania, konzultácií, supervízií, podpory prípravy transformačných plánov, osvetové a komunitné aktivity, workshopy a široká база profesionálnej podpory.

3. Koľko peňazí bolo na proces doteraz použitých?

Na takzvané „mäkké projekty“ zamerané na deinštitucionalizáciu sociálnych služieb bolo doteraz z Európskeho sociálneho fondu použitých približne 16,5 mil. eur. Práve prebieha finalizácia prípravy národného projektu z Programu Slovensko s alokáciou ďalších 10,5 miliónov eur.

Z prostriedkov Integrovaného regionálneho operačného programu bolo na deinštitucionalizáciu existujúcich zariadení sociálnych služieb použitých cca 18 miliónov, podpora nových zariadení na komunitnej úrovni prostredníctvom IROP mala alokáciu 74,5 miliónov eur a Plán obnovy má vyčlenených celkovo 175 miliónov eur na výstavbu alebo rekonštrukciu budov.

4. Aké sú doterajšie výsledky?

Mnohé intervencie od roku 2010, ktoré boli a sú zamerané na odstraňovanie inštitucionálnych prvkov v zariadeniach sociálnych služieb, podporu budovania sociálnych služieb na komunitnej úrovni a posun ich poskytovania smerom k ľudsko-právnomu individualizovanému modelu, žiaľ, nie sú merateľné. Vnímame však zreteľný posun postojov k deinštitucionalizácii za posledných 10 – 15 rokov aj zo strany samostatných zriaďovateľov a poskytovateľov sociálnych služieb, ale aj od verejnosti. Zmeny v legislatíve týkajúcej sa priamo

téma

sociálnych služieb, ale aj súvisiacich vyhláškach napredujú ku skvalitňovaniu a individualizácii poskytovaných služieb. V rámci projektu NP DI PTT bolo realizovaných 45 rôznych mediálnych výstupov. Využívali sme najmä priestor v médiách, partneri projektu ako experti na danú oblasť prijali účasť v mnohých diskusných reláciách a reportážach (.blíži Michala Oláha, RTVS, TA3).

V súčasnosti má 90 zariadení sociálnych služieb na Slovensku pripravený transformačný plán, viaceré zariadenia nám už avizovali záujem ďalej pokračovať v jeho naplnení. Len počas NP DI PTT absolvovalo vzdelávanie viac ako 800 zamestnancov v rôznych oblastiach deinštitucionalizácie. Experti na jednotlivé oblasti poskytli spolu takmer 48 000 hodín konzultácií pre zapojené zariadenia a zrealizovali 35 komunitných aktivít, ktoré slúžili aj na demýtizáciu a prepájanie ľudí bývajúcich v zariadeniach.

5. Koľko zariadení bolo deinštitucionalizovaných?

V rámci investičných projektov IROP zameraných priamo na deinštitucionalizáciu vieme v súčasnosti o desiatich zariadeniach, ktoré prešli celkovou alebo čiastočnou transformáciou. Investičné výzvy zamerané na kúpu, výstavbu nových zariadení, alebo rekonštrukciu, boli obvykle realizované spoločne pre zariadenia sociálnych služieb, zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a zariadenia starostlivosti o deti do troch rokov. Ku koncu roka 2023 nám Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR poslalo priebežný stav týchto výziev. Z celkového počtu 319 zapojených subjektov (zariadení sociálnych služieb, SPO, alebo zariadení pre deti do troch rokov) bolo 173 v tom čase s uzavretou zmluvou, a teda v súčasnosti buď stavajú, alebo rekonštruujú, alebo deinštitucionalizujú budovy. Odpočet stavu výziev za rok 2024 ešte nemáme k dispozícii.

V rámci Plánu obnovy a odolnosti bola možná len výstavba, alebo rekonštrukcia domov alebo bytov zariadení sociálnych služieb. Kúpiť dom alebo byt na účely rekonštrukcie z týchto financií nebolo možné. Plán obnovy a odolnosti počíta s vytvorením 1024 miest v ambulantných zariadeniach sociálnych služieb a 613 miestami pre rodinné bývanie. V súčasnosti však vieme, že minimálne 30 zariadení, ktoré majú transformačný plán, sa do projektu cez plán obnovy zapojilo. To, koľko zariadení je deinštitucionalizovaných, budeme presnejšie vedieť pri vyhodnocovaní výziev v roku 2026.

6. Koľko ľudí sa presťahovalo z inštitúcií do inej formy bývania?

Na túto otázku, žiaľ, zatiaľ neviem odpovedať, nemáme presné dáta, ani možnosti pravidelnej aktualizácie. Ministerstvo vďaka informačnému systému vie o všetkých prijímateľoch sociálnych služieb, v akom type/druhu zariadenia žijú, avšak to, koľko ľudí prešlo z inštitucionálnej sociálnej služby, do komunitnej alebo inej formy bývania, v súčasnosti nevieme. Vieme, že v súčasnosti je na Slovensku približne 370 zariadení sociálnych služieb poskytujúcich komunitné bývanie s kapacitou do 12 prijímateľov, v ktorých býva spolu približne 2500 ľudí.

Z dostupných dát vieme, že na Slovensku je v súčasnosti takmer 1300 pobytových zariadení sociálnych služieb pre ľudí s postihnutím, v ktorých býva spolu viac ako 43 500 ľudí. Medzi týmito prijímateľmi sú ľudia s rôznymi formami zdravotného postihnutia a v rôznom veku. V zariadeniach pre seniorov bolo z uvedeného počtu viac ako 21 100 miest. V domovoch sociálnych služieb je momentálne približne 5600 prijímateľov. Komplexné informácie k sociálnym službám pri odkázanosti na pomoc inej osoby sú k dispozícii v Správe o sociálnej situácii obyvateľstva SR za rok 2023 <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/29742/1>.

7. Považujete doterajšie výsledky za adekvátne vynaloženým prostriedkom?

Rýchlosť procesu skvalitňovania sociálnych služieb je veľmi zložitý proces, ktorý sa týka mnohých aktérov. Úlohou ministerstva je prispôbiť zákon o sociálnych službách tak, aby smeroval k ich skvalitňovaniu a v rámci svojej rezortnej kompetencie aktívne viesť krajinu k podpore transformácie sociálnych služieb smerom na komunitnú úroveň. To môže robiť napríklad aj prostredníctvom využívania financií z Európskej únie, prípravou rôznych projektov a výziev.

8. Je z pohľadu ministerstva rýchlosť procesu primeraná?

Uvedomujeme si, že proces transformácie je skutočne v porovnaní aj s Českou republikou pomalší. Jednou z možných komplikácií je napríklad aj koncová zodpovednosť za poskytovanie sociálnych služieb. Napríklad v Českej republike je za sociálne služby aj ich financovanie zodpovedný štát a jednotlivé kraje prostredníctvom prenesenej zodpovednosti

téma

štátu „pomáhajú“. Na Slovensku je zabezpečenie poskytovania sociálnych služieb v priamej pôsobnosti obcí a vyšších územných celkov. Ministerstvo má tak len obmedzené možnosti ako zabezpečiť napredovanie v procese deinštitucionalizácie, a tie spočívajú najmä v úprave legislatívy.

9. V čom vidíte najväčšie problémy v procese deinštitucionalizácie?

Je kľúčové, aby proces deinštitucionalizácie mal podporu vyšších územných celkov a miest/obcí, starostov a starostiek, riaditeľov a riaditeľiek a aby sa medzi ľuďmi so zdravotným postihnutím šírili informácie napríklad aj o štandardoch kvality a ďalších právach pri poskytovaní sociálnych služieb.

Stále sa medzi ľuďmi hlása množstvo mýtov o ľuďoch so zdravotným postihnutím, preto je stále potrebné šíriť osvetu a rozprávať sa o právach, ktoré musia byť pre všetkých ľudí rovnaké.

Deinštitucionalizácia existujúcich zariadení so sebou prináša aj rôzne praktické prekážky. Môže byť ťažké nájsť vhodný pozemok pre nové komunitné služby. Problémom je aj nedostatok informovanosti konkrétnych odborníkov, ktorí vstupujú do procesu deinštitucionalizácie (projektanti, hasiči, sudcovia...), preto je dôležité pokračovať v podpore a šírení osvetu v rôznych profesiách, aby proces DI mohol napredovať.

10. Myslite si, že verejnosť má dostatok informácií o deinštitucionalizácii?

Deinštitucionalizácia je stále pre časť najmä laickej verejnosti neznámym pojmom. Na osobnej úrovni si však všímam posun v požiadavkách na kvalitu poskytovaných služieb priamo od ľudí, ktorí služby využívajú, alebo ich blízkych. Tlak zo strany tých, pre ktorých sociálne služby existujú, na ich skvalitňovanie a sprístupňovanie, je nesmierne dôležitý. Poznanie svojich práv a rozsahu možností, ktoré môžu ľudia v Slovenskej republike využívať, a tlak na ich skvalitňovanie, vytvára tlak aj na ministerstvo. Transformácia sociálnych služieb však môže byť úspešná, len ak ľudia v komunite, ktorí so zdravotným postihnutím nemajú skúsenosť, majú dostatok informácií. Nedostatok informácií vytvára priestor na rôzne nepravdivé a nesprávne informácie o živote so zdravotným postihnutím. Podporu informovanosti verejnosti a odstraňovanie nesprávnych predstáv

o ľuďoch so zdravotným postihnutím bude ministerstvo realizovať cez celonárodnú kampaň, s ktorej prípravou sa práve začalo a plánujeme ju spustiť od roku 2026. V tomto čase by sme mali mať už aj dostatok nových informácií z národného projektu Podpora komunitných a kvalitných sociálnych služieb, ktorého spustenie očakávame v najbližších týždňoch.

11. Čo by sme mali urobiť my (sebaobhajcovia), aby sme ministerstvu pomohli v tomto procese?

Roľa sebaobhajcov je veľmi dôležitá pre kvalitu života spoločnosti a vo všetkých oblastiach spoločenského diania, vrátane procesu deinštitucionalizácie. Sebaobhajcovia sa vďaka svojim vedomostiam a pozícií stávajú zástupcami a hlasom ľudí so zdravotným postihnutím a do odbornej diskusie prinášajú cenné informácie. Pozícia sebaobhajcov je kľúčová pri tvorbe sociálnych politík tak, aby boli adresné, efektívne a najmä inkluzívne. Uvedomujeme si však, že ak chceme u ľudí so zdravotným postihnutím vzbudiť záujem o veci verejné a o vstup do odbornej diskusie, musí ministerstvo ako ústredný orgán štátnej správy vyslať jasný signál, že sebaobhajcov pri realizácii štátnych politík potrebujeme. Sociálna politika nesmie byť direktívna, musí byť realizovaná v úzkej spolupráci s tými, ktorých sa priamo týka.

téma

Teší nás spolupráca s aktívnymi skupinami sebaobhajcov a máme ambíciu zapojiť ich v budúcnosti viac do procesu kreovania legislatívy v oblasti sociálnych politík, ako aj pri hodnotení kvality sociálnych služieb. Rovnako je dôležitá aj advokačná práca sebaobhajcov smerom von – k širokej verejnosti. Aj preto by sa mali stať jedným z dôležitých hlasov pri informačných kampaniach tém sociálnej politiky. V neposlednom rade je veľmi dôležitá aj práca sebaobhajcov na akademickej pôde, kde sú cennými spoločníkmi výskumníkov v roli expertov so skúsenosťou. Preto by sme vás chceli podporiť vo vašej práci a osвете, ktorú témam sociálnej politiky robíte.

Príklady niektorých aktivít s významným prínosom sebaobhajcov:

1. členstvo v hodnotiacich tímoch v DI sociálnych služieb,
2. rola prizvaných osôb pri výkone dozoru v sociálnych veciach,
3. spoluautorstvo publikácií týkajúcich sa sociálnych politík pre osoby so zdravotným postihnutím alebo v inej nepriaznivej sociálnej situácii,
4. spoluautorstvo kľúčových materiálov v oblasti sociálnych vecí v ľahko-čitateľnom jazyku.

12. V čom sa nový pripravovaný projekt líši od predchádzajúcich?

Projekt Podpora poskytovania komunitných a kvalitných sociálnych služieb nadväzuje na kedysi tri samostatné národné projekty – Kvalita v sociálnych službách, Deinštitucionalizácia sociálnych služieb a Podpora sociálneho začleňovania pre vybrané skupiny osôb so zdravotným postihnutím.

Pri príprave jednotlivých podaktivít teda predovšetkým čerpáme zo skúseností z predošlých programových období. V spolupráci s Inšpekciou v sociálnych veciach dopĺňame činnosti aj o inovatívny prvok, ktorý počíta práve so spolupracou aj s ľuďmi so skúsenosťou s nepriaznivou sociálnou situáciou tak, ako ju opisuje zákon o sociálnych službách. V projekte túto pozíciu nazývame expert by experience (expert so skúsenosťou).

Expert so skúsenosťou sa budú v rámci podaktivity 1 aktívne spolupodieľať na tvorbe programu odbornej prípravy, príprave vzdelávacích materiálov v zrozumiteľnom jazyku, ktoré bude Inšpekcia v sociálnych veciach využívať aj pri výkone inšpekcie so zapojením tzv. prizvaných osôb. Prizvané

osoby pri výkone Inšpekcie sú ľudia, ktorí pomáhajú zamestnancom pri výkone inšpekcie lepšie porozumieť jednotlivým situáciám, dokážu kvalifikovane posúdiť vhodnosť a primeranosť jednotlivých činností v sociálnych službách práve vďaka svojej skúsenosti, či už so životom so zdravotným postihnutím, alebo inou nepriaznivou sociálnou situáciou. Počas projektu si experti so skúsenosťou budú môcť prakticky vyskúšať účasť aj na hodnotiacom procese – pri realizácii hodnotení zariadení, ktoré realizujú deinštitucionalizáciu.

Práve tieto hodnotenia a aj revízia transformačných plánov budú súčasťou druhej podaktivity, ktorá je pokračovaním podpory procesu deinštitucionalizácie. Do podaktivity sa bude môcť zapojiť spolu 10 nových zariadení, ktoré majú záujem v deinštitucionalizácii začať a budú si chcieť s odbornou podporou pripraviť transformačný plán. Ďalších 24 zariadení, ktoré už transformačný plán majú, dostanú podporu pri jeho revízii a následnom naplňaní. V rámci tretej podaktivity sa bude poskytovať cieľená podpora zariadeniam sociálnych služieb. Budú sa vzdelávať a následne využívať nové odborné postupy a inovatívne metódy práce pri aktivizácii klientov a sociálnom začleňovaní. Súčasťou tejto podaktivity bude aj podpora existujúcich, ale aj podpora vzniku nových skupín sebaobhajcov so zdravotným postihnutím, najmä prostredníctvom finančnej podpory. Spolu má projekt priestor na podporu 8 skupín sebaobhajcov na tri roky.

Spracovala Mgr. Miroslava Kinczer
Odbor sociálnych služieb, MPSVR SR

WORKSHOP SEBAOBHAJCOV BRATISLAVA

farby života

farby života

WORKSHOP SEBAOBHAJCOV BRATISLAVA

farby života

DSS SLATINKA LUČENEC

farby života

LETNÝ KREATÍVNY TÁBOR KOMÁRNO

farby života

farby života

KOPANIČIARSKY POHÁR MYJAVA

farby života

farby života

DSS ADAMOVSKÉ KOCHANOVCE

Slovenská chránená dielňa RSP (registrovaný sociálny podnik): Miesto na rozvoj a zamestnanie

zamestnávanie

Slovenská chránená dielňa patrí k najväčším sociálnym podnikom a chráneným dielňam v SR. Zameriava na integráciu osôb s rôznym zdravotným postihnutím do pracovného procesu. Ponúka rôzne pracovné pozície prispôbené potrebám zamestnancov, a zároveň poskytuje produkty a služby, ktoré sú cenovo dostupné a kvalitné. V tejto chránenej dielni pracuje aktuálne 42 zdravotne znevýhodnených. Má 5 rôznych dielní, každá má svoj špecifický cieľ a charakter. Poďme sa pozrieť na jednotlivé divízie: manuálnu dielňu, krajčírsku dielňu, cukrárenskú dielňu, graficko-potlačovú dielňu a kreatívno-vianočnú dielňu.

1. Manuálna dielňa

Manuálna dielňa predstavuje základný pilier chránenej dielne. Tu 25 zamestnancov vykonáva rôzne ručné práce, obvykle zamerané na montáž, demontáž, triedenie a manipuláciu s materiálmi. Tieto činnosti sú prispôbené tak, aby zohľadnili individuálne schopnosti a potreby pracovníkov. Práca v manuálnej dielni sa zameriava na rozvoj motorických zručností a precíznosti. Zamestnanci sa učia nielen technické zručnosti, ale aj tímovo spolupracovať, čo je nevyhnutné na dobré fungovanie celého kolektívu. Manuálna dielňa tak poskytuje nielen zamestnanie, ale aj priestor na osobnostný rozvoj a posilnenie sebavedomia pracovníkov.

2. Krajčírka dielňa

V krajčírkej dielni sa šije pracovné oblečenie, folklórne, detské oblečenie, obrusy, tašky, vlnky atď. Tento proces zahŕňa široké spektrum aktivít od návrhu a strihania materiálov, až po konečné šitie a dokončovanie výrobkov. Týmto spôsobom sa podporuje kreativita zamestnancov a zmysel pre detail, čo môže viesť k vytvoreniu kvalitných produktov, ktoré si nájdu svojich zákazníkov.

3. Cukrárenská dielňa

Cukrárenská dielňa je miestom, kde sa pečie čajové pečivo, vianočné medovníky a slané pečivo. Zamestnanci sa naučia techniky cukrárskeho remesla, ako aj správne používanie ingrediencií. Tento proces môže byť veľmi uspokojivý, pretože zamestnanci vidia okamžitý výsledok svojej práce.

4. Grafická dielňa

Grafická dielňa sa zaoberá vytváraním vizuálnych a grafických návrhov na rôzne účely, ako sú reklamné materiály, letáky, plagáty a iné propagačné produkty. Rôznymi digitálnymi strojmi sa potláča logo klienta na reklamné darčkové predmety a na trička. Zamestnanci sa tu učia používať

zamestnávanie

grafické programy a tlačiarske stroje, ktoré im umožňujú realizovať svoje kreatívne nápady. Práca v grafickej dielni je veľmi dynamická a kreatívna. Grafická dielňa tak vytvára priestor pre individuálny rast a profesionálny rozvoj.

5. Kreatívna-vianočná dielňa

Kreatívna dielňa je unikátna svojou ponukou aktivít, ktoré sa zameriavajú na rôzne umelecké techniky. Zamestnanci tu môžu pracovať na projektoch, ako maľovanie, výroba sviečok alebo kreatívne balenie darčkových predmetov. V kreatívnej dielni sa zamestnanci učia nové techniky, experimentujú s rôznymi materiálmi a vytvárajú originálne dielo. Týmto spôsobom sa rozvíja nielen ich zručnosť, ale aj sebedôvera a osobná identita.

Podpora nových chránených dielni a sociálnych podnikov

Majiteľ slovenskej chránenej dielne Ing. Richard Kopún je veľmi otvorený a ochotný zdieľať svoje odborné znalosti s tými, ktorí majú záujem o založenie novej chránenej dielne. Rozumie výzvam, ktorým čelí každá nová inštitúcia, a je

pripravený ponúknuť cenné rady a mentorstvo. Záujemcom o podnikanie v tejto oblasti môže poskytnúť nielen teoretické, ale aj praktické skúsenosti, ktoré sú nevyhnutné na úspešné prevádzkovanie chránených dielni. Týmto spôsobom sa zvyšuje šanca na zamestnanie a zlepšenie kvality života ľudí so zdravotným znevýhodnením, ktorí sa nevedia zamestnať v bežnom pracovnom prostredí. Vytvorením nových chránených dielni sa rozširuje priestor na zamestnanie a odborný rozvoj, čím sa podporuje inklúzia a rovnosť v pracovnom trhu.

Záver

V súčasnosti, keď je dôležité zamerať sa na inklúziu a rovnosť, predstavuje chránená dielňa cennú iniciatívu, ktorá prispieva k budovaniu lepšej a spravodlivejšej spoločnosti. Kvalita produktov a služieb, ktoré vznikajú v týchto dielnach, je dôkazom toho, že aj osoby so zdravotným postihnutím vedia byť šikovné a majú potenciál prispieť k prosperite našej krajiny. A s podporou skúseného majiteľa ochotného zdieľať svoje znalosti môžu vzniknúť nové chránené dielne, ktoré poskytnú ďalšie možnosti zamestnania a rozvoja mnohým jednotlivcom.

Kontakt: +421911415610

kopun@SlovenskaChranenaDielna.sk

Ing. Richard Kopun

regióny

Prvý deň prebiehal v duchu zoznamovania sa s priestorom. Po vybalení vecí sme sa vydali preskúmať areál tábora. Veľký a upravený park ponúkal možnosti na zábavu, boli tam rôzne hojdačky, trampolína, možnosť lukostrelby a malá farma, kde sa dali kŕmiť zvieratá. Veľmi sme sa potešili aj dvom bazénom.

V utorok a v stredu sa k nám pridali ďalší klienti zo združenia v sprievode pedagógov. Oba dni sme doobeda absolvovali prednášku o úskaliach a rizikách používania internetu. Osvojili sme si zaujímavé a dôležité informácie, ktoré budeme vedieť využiť pri práci s počítačom a používaní internetu. Po prednáškach sa z nás stali umelci. Tvorivé dielne boli zamerané na prácu s hlinou a maliarske techniky. Práca s hlinou sa tešila veľkej obľube. Hlina je veľmi všestranný, ľahko spracovateľný materiál, ktorý sa dá využiť na množstvo spôsobov. Nám sa podarilo vyrobiť rôzne misky a figúrky. Čo sa týka maľovania, zaujímavosťou bola samotná práca s farbami, pretože sme nepoužívali štetce, ale vatové paličky, pomocou ktorých sme farby odtlačali na papier. Vznikla pekná kolekcia kvetinových diel. Tí šikovnejší mali možnosť maľovať aj na hlinený kvetináč a dekorovať ho podľa vlastného vkusu.

Spoločné tvorenie bolo iné, zaujímavé a poučné. Nikomu neprekážali špinavé ruky, bok po boku sa spoločne pri práci usmievali a užívali si nové skúsenosti.

Dôležitou súčasťou plnohodnotného trávenia voľného času počas všetkých dní boli pohybové aktivity – samozrejme capoeira a okrem toho plávanie a loptové hry.

Štvrtok sme venovali fotografii, ale tak troška netradične. Augustové počasie exteriérovému ateliéru prialo a tak

vznikol veselý súbor portrétov. Priestor na fotografovanie dostali aj naši klienti. Učili sa, ako si fotografovaného postaviť, skontrolovať jeho pozíciu na výslednej fotografii s prihliadnutím na prostredie. Rozveseliť alebo aspoň požiadať o úsmev a pohľad do objektívu fotoaparátu.

Keďže to bol náš posledný deň, po dobrom obede sme sa rozlúčili v nádeji, že sa znovu stretneme na budúci rok v šťastí, v zdraví a v pohode.

Veľké poďakovanie patrí spoluorganizátorom, ktorí s nami spolupracovali a pripravili našim dospelým aj deťom krásne dni. Počas štyroch dní to bola super zábava, stále rôzne kreatívne aktivity, veľa radosti a úsmevu. Veríme, že si všetci zúčastnení odniesli krásne spomienky.

Projekt Letný tábor kreatívne bez bariér priniesol do života našich klientov nové možnosti inklúzie, zároveň kreatívneho tvorenia a nových vedomostí, ktoré vedú uplatniť aj v praktickom živote.

Naším cieľom bolo vniesť do každodenných stereotypov našich klientov niečo nové, nezvyčajné, čo ich možno vyvedie z komfortnej zóny. Na druhej strane im však dáva možnosť posúvať sa vpred, vyskúšať niečo zaujímavé a stretávať nových ľudí, vytvárať kamarátstva, búrať bariéry a predsudky. Spoločné aktivity podporili pozitívny aktivizmus, dobré nápady a tvorivý potenciál prijímateľov sociálnych služieb. Prispeli tiež k odstraňovaniu sociálnych a medzigeneračných bariér, vytvorili priestor na tvorbu komunitných partnerstiev a ďalšej možnosti integrácie zdravotne znevýhodnených ľudí.

Mgr. Iveta Šoókiová, ZPMP Komárno

regióny

Kreatívne bez bariér

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Komárne v spolupráci s Regionálnym osvetovým strediskom v Komárne (ďalej len ROS Komárno) zorganizovalo letný kreatívny tábor pre klientov združenia a členov klubu Capoeira Komárno. Tábor sa uskutočnil 26. až 29. augusta v krásnom prostredí táborevského rezortu Vintop Karkó v Búči vďaka finančnej podpore NSK.

Tieto štyri dni boli plné zábavy, napredovania, výziev, kreativity a nezabudnuteľných zážitkov. Účastníci zo Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Komárne nadviazali veľmi rýchlo priateľské kontakty s ostatnými účastníkmi tábora, medzi ktorými boli mladí žiaci – členovia klubu Capoeira Komárno.

Vďaka šikovným organizátorom činností bol program počas štyroch dní rôznorodý, pestrý a zaujímavý nielen pre mladých, ale aj pre ich sprievod.

Okrem kreatívnych činností, napríklad práce s hlinou, fotografovania či maliarskych techník si účastníci posilnili telo na ranných a večerných tréningoch capoeiry pod vedením trénera inštruktora Latinha a v rámci odborných prednášok pod vedením odbornej lektorky Mgr. Márie Baláž Gyuránovej, sme sa naučili vyhýbať najčastejším hrozbám, nástrahám a podvodom na internete.

Medzi ďalšie aktivity v tábore patrili činnosti, ako kúpanie sa v bazéne, prechádzky v rámci veľkého areálu rezortu, nákup potravín v dedine, spoločenské a športové hry. Nechýbala ani diskotéka a jeden večer sme mali filmový, premietali sme rozprávku.

Po príchode do tábora nás už vítali naši malí kamaráti z Capoeira klubu, bol tu náš tréner Latinho i dlhoročná kamarátka Janka Mačicová z ROS Komárno.

Úsmev pre druhých

Manželia Bérešovci: Z kríz sa vieme dostať, ak žijeme v podpornej komunite, aj preto hľadáme nové riešenia

Veronika a Miro Bérešovci z Piešťan stoja za mnohými inšpiratívnymi projektmi vznikajúcimi ako reakcia na ich osobné skúsenosti so starostlivosťou o dcéru Dominiku, ktorá sa v roku 2016 narodila s raritným genetickým syndrómom *Cornelia de Lange*. Aj keď vždy inklinovali k dobrovoľníctvu, až Dominika im ukázala smer, kde môžu cielene pomáhať rodinám s podobným osudom. V roku 2017 založili občianske združenie Úsmev pre druhých, ktorý slúži ako most medzi rodinami so zdravotne znevýhodnenými deťmi a v sociálnej núdzi so širšou spoločnosťou.

Od rodinných skúseností k sieťovaniu komunity

Príchod Dominiky zásadne zmenil život manželov Bérešovcov. Veronika, lekárka, a Miro, žurnalista, čelili nielen emocionálnym a praktickým výzvam, ale aj nedostatku informácií a financií na potrebné terapie. V ich prípade sa ukázalo, že štátna pomoc nie je vždy dostatočná, a preto sa rozhodli vytvoriť vlastné mechanizmy podpory, ktoré neskôr prerástli do verejnoprospešných projektov.

Prostredníctvom portálu genetickesyndromy.sk zhromažďujú overené informácie o vzácnych aj bežnejších syndrómoch. Ich cieľom je nielen poskytovať dôležité dáta pre rodičov a odborníkov, ale aj odbúravať stigma okolo zdravotného znevýhodnenia, ktorá na Slovensku pretrváva. Ako hovorí Miro: „Predtým som o komunite zdravotne znevýhodnených veľa nevedel. Až vlastná skúsenosť nás naučila, že títo ľudia si zaslúžia byť viditeľní a rešpektovaní.“

Inovácie v sociálnej oblasti? Odpoveďou je Modelové centrum sociálnych služieb Usmejsa

Jedným z ich viacerých komunitných projektov sú výzvy *Úsmev na hory*, Hrady alebo Slovensko, ktoré spájajú rodiny s rôznymi formami zdravotných znevýhodnení a širokú verejnosť prostredníctvom športových, cestovateľských a poznávacích aktivít. „Hľadali sme, ako otázku inklúzie dostaneme viac medzi ľudí, ktorí s touto tematikou neprichádzajú v každodennom živote do kontaktu. Na pilotný projekt *Úsmev na hory* sme mali perfektný ohlas, dnes chystáme ďalšie ročníky, prezrádza koordinátor združenia Úsmev pre druhých Miro Béreš, v ktorom je od roku 2021 zamestnaný. Na tento projekt nadviazali aj založením e-shopu usmejsa.com, v ktorom

zdravotne znevýhodnené deti navrhujú dizajny, tie potom tlačia na oblečenie a predávajú. „Vytvorili sme aj koncept neformálneho inkluzívneho vzdelávania. Ľudia si tak vedú vyskúšať, čo sa deje v hlave dysgrafika, ako vidí nevidiaci, počuje nepočujúci či ako vníma svet žije osoba s poruchou autistického spektra,“ hovorí. Zároveň dodáva, že hľadá spôsoby, ako toto vzdelávanie efektívne pretaviť do vzdelávacieho systému na školách, keďže v mnohých iných krajinách je inkluzívne vzdelávanie povinné.

Medzičasom pribudli k Dominike dvaja súrodenci, Dominika začala navštevovať základnú školu. „Spoznali sme viac komunitu, pochopili čo trápi mladých i dospelých ľudí so zdravotným znevýhodnením a začali sa zamýšľať nad tým, ako sa môže naša dcéra realizovať v dospelosti. Tiež vnímame znepokojivé údaje v oblasti mentálneho zdravia u mladých ľudí a čím všetkým si prechádzajú – od šikany, cez neprijatie, tlakov na výkon až po nedostatok priestoru na trávenie voľného času. Preto sme prišli s konceptom založenia komunitného centra, ktoré prepojíme so sociálnymi službami,“ hovorí Miro o najnovšom projekte. V Piešťanoch tak vzniká Modelové centrum sociálnych služieb, ktoré pozostáva z denného centra pre zdravotne znevýhodnených, sociálneho podniku, kde sa zdravotne znevýhodnení integrujú a priestoru na poskytovanie špecializovaného poradenstva či sociálnej rehabilitácie. Už dnes exteriér ponúka komunitnú záhradu, animoterapeutickú zónu a v najbližšom roku pribudnú aj detské a športové ihriská. Cieľom je vytvoriť miesto, kde sa ľudia navzájom stretnú, spoznajú sa a v prípade potreby využijú jednu z poskytovaných sociálnych služieb. Centrum Usmejsa tak ponúkne voľnočasové a vzdelávacie aktivity, vytvorí inkluzívne priestory a ponúkne návštevníkom podporu v podobe odborných konzultácií a zosieťovania s ďalšími rodinami.

Socialeasator: Medzinárodná sociálna sieť pre pomoc ľuďom v kríze

Na základe skúseností s potrebou rýchleho prístupu k informáciám a pomoci sa Bérešovci rozhodli ísť ešte ďalej. Projekt genetickesyndromy.sk sa od roku 2017 rozrástol. V roku 2021 k nemu pribudla platforma usmevpredruhych.sk, ktorá združila viacerých špecialistov vrátane doktorov, fyzioterapeutov, logopédov, špeciálnych pedagógov a podobne a vytvorili aj ďalšie komunitné nástroje. Po stretnutí sociálnych inovátorov oblasti zdravotného znevýhodnenia, kde bol ako prvý Slovákom pozvaný Miro Béreš v roku 2022, prejavili aj ďalšie krajiny záujem o podobné riešenie in-

tervencie. Spolu s tímom tak už tretí rok budujú sociálnu sieť *Socialeasator*, ktorá vylepší súčasné verzie. Tie dnes navštevuje približne 35 – 40-tisíc ľudí mesačne. Platforma bude slúžiť nielen na sociálnu interakciu, ale najmä odborné poradenstvo, zdieľanie skúseností, zameria sa na sociálnu pomoc či zblížovanie komunit. Platforma je momentálne pilotne testovaná na Slovensku s cieľom neskôr expandovať do zahraničia. Miro, ktorý sa projektom koordinácie platformy zaoberá, chce, aby bola nielen technicky funkčná, ale aj užívateľsky prívetivá. „Sociálne inovácie by mali prichádzať zdola a byť zrozumiteľné pre každého. Je dôležité, aby sme zapojili komunitu okolo seba do riešenia problémov najzraniteľnejších ľudí. Tak sa vieme posunúť ďalej a rásť, bez ohľadu na to, čo sa deje na vyšších poschodiach. Ak budeme mať okolo seba ľudí, ktorí nás podporia v našich ťažkostiach, o to skôr to spoločnosti vrátíme,“ dodáva. Na tieto projekty si manželia Bérešovci zobrali úver. „Niekdedy treba zobrať rozhodnutia do vlastných rúk, už dnes sú medzi nami tisíce ľudí, ktorí potrebujú pomôcť dnes. Pomôcť nám môžete aj vy drobným darom, aby sme čím skôr dokázali pomáhať,“ hovorí Miro. Viac o projektoch, ako aj o podpore nájdete na stránke centrumusmejsa.sk alebo socialeasator.com.

Odvaha pomáhať druhým

Bérešovci veria, že každá malá pomoc má veľký význam. Prostredníctvom svojich projektov ukazujú, že solidarita a empatia dokážu zmeniť životy mnohých ľudí. Aj cez výzvy, ktoré prináša život s dieťaťom so zdravotným znevýhodnením, našli silu a inšpiráciu na pomoc iným. Ako hovoria: „Dôležité je nielen prekonávať prekážky, ale učiť sa brať život s nadhľadom.“ Ich príbeh je dôkazom, že aj z osobných výziev môže vzniknúť niečo hodnotné a prospešné pre celú spoločnosť. Projekty, ako Centrum Usmejsa a *Socialeasator* pokračujú v ich vízii meniť svet – po malých krokoch, ale s veľkým odhodlaním.

Tlačová správa

zahraníči

Stretnutie členov Inclusion Europe

Aj keď predpokladám, že väčšina našich čitateľov organizáciu Inclusion Europe pozná, na osvieženie predsa len napíšem zopár informácií o jej význame aj pre naše združenie. Inclusion Europe je organizácia, ktorá zastrešuje národné organizácie bojujúce za práva ľudí s mentálnym postihnutím. Jej členom je takmer 70 organizácií z 38 európskych krajín. Jedným z členov je aj ZPMP v SR.

Okrem toho, že vďaka Inclusion Europe je jednoduché sieťovať podobné organizácie zo všetkých kútov Európy, umožňuje aj výmenu skúsenosti, dobrej praxe a odborných poznatkov.

Mimoriadne dôležitou úlohou Inclusion Europe je obhajoba záujmov a práv ľudí s mentálnym postihnutím na úrovni Európskej únie. Existuje veľa nariadení a predpisov EÚ, ktoré priamo ovplyvňujú životy ľudí s v jednotlivých členských štátoch. Na úrovni Európskeho parlamentu sa rozhoduje aj o prerozdelení obrovského finančného balíka. To, ako budú tieto peniaze prerozdelené a na aký účel využité, ovplyvňujú poslanci Európskeho parlamentu.

Vzhľadom na nedávne voľby do Európskeho parlamentu, a tým aj na nové usporiadanie síl a prerozdelenie pozícií je dôležité, aby na to primerane zareagovala aj Inclusion Europe.

Práve s cieľom identifikovať strategické témy na najbližšie roky sa od 23. do 25. septembra konalo v Bruseli stretnutie organizácií z väčšiny členských krajín Inclusion Europe. Stretnutie bolo rozdelené do viacerých pracovných blokov, kde sme v spoločnej diskusii hľadali to, čo považujeme v oblasti prístupu k ľuďom s mentálnym postihnutím za najproblematickejšie.

Jednotliví účastníci rozprávali o vzdelávacom systéme a jeho stave, o deinštitucionalizácii, o sortimente a dostupnosti sociálnych a podporných služieb, o prístupe k zamestnaniu, o podporovanom zamestnávaní, o zbavovaní spôsobilosti na právne úkony, ale aj o celkovom dodržiavaní práv ľudí s mentálnym postihnutím. Zdieľanie informácií o jednotlivých aspektoch života ľudí s mentálnym postihnutím v členských krajinách je dôležité, aby sme boli schopní určiť témy a oblasti, ktoré sú dôležité pre všetky členské organizácie.

Počas stretnutia sme zdefinovali niekoľko takýchto tém. Úlohou Inclusion Europe (samozrejme, s potrebnou pomo-

cou členských organizácií) je, aby sa snažila tieto témy v najbližších rokoch diskutovať s členmi Európskeho parlamentu a presadzovala potrebné zmeny na európskej úrovni.

Ide o tieto strategické témy:

Rôznorodosť služieb a podporných systémov

Je dôležité bojovať proti modelom služieb, ktoré sú dizajnované spôsobom, že jeden typ služby je vhodný pre všetkých. Služby by mali byť individualizované a nastavené podľa potrieb jednotlivca. Pre tento cieľ je dôležité spoznať existujúcu dobrú prax, ktorá môže byť implementovaná v širšom meradle.

Podpora nezávislého života

Ide o širokú tému, v rámci ktorej však všetky aktivity smerujú k podpore nezávislého života ľudí s mentálnym postihnutím. Dôležitá je obhajoba transformácie alebo vytvorenia podporných systémov a služieb na úrovni komunity. Osobná asistencia (ktorá je vo väčšine európskych krajín zameraná na ľudí s telesným postihnutím), by mala byť v jednotlivých regiónoch rovnaká ako podpora v širšom meradle (aj pre ľudí s mentálnym postihnutím). Mali by vznikáť i nové alternatívy k deinštitucionalizácii (napríklad „zdieľaný domov“), ktoré budú zohľadňovať aj možné finančné zneužívanie ľudí s mentálnym postihnutím.

Zamestnávanie

Vo viacerých krajinách sa chránené dielne presadzujú ako skutočná práca za primeranú odmenu. Avšak zamestnanie môže viesť k strate rôznych benefitov (napríklad sociálne poistenie, invalidný dôchodok...). Naše advokačné aktivity na európskej úrovni by mali smerovať k tomu, aby existujúce dobré riešenia v jednotlivých krajinách EÚ boli aplikované aj v ďalších členských krajinách.

Rozpočet Európskej únie

Presadzovanie viacročných finančných rámcov v oblasti zdravotného postihnutia. Viacročné finančné rámce umožňujú efektívnejšie plánovanie sociálnych služieb, podporných aktivít a implementáciu aj časovo a finančne náročnejších zmien v oblasti starostlivosti a podpory ľudí so zdravotným postihnutím.

Obhajoba a pomoc pre ľudí v konfliktných zónach

Dôležitá je podpora ľudí so zdravotným postihnutím vo vojnových zónach na Ukrajine. Mali by sme sa zamerať na pod-

poru rozvoja komunitných služieb, psychologickú pomoc a na deinštitucionalizáciu sociálnych služieb.

Rodiny

Potrebné je vzdelávanie rodín a propagácia lepšieho pochopenia rôznorodosti mentálneho postihnutia na verejnosti. Bohatšie rodiny si môžu dovoliť využívať kvalitnejšie súkromné služby, pričom tie s nižšími príjmami majú omnoho menej možností. Pre týchto ľudí je často jedinou možnosťou inštitucionalizácia. Vzdelávanie rodín a profesionálov v oblasti práv by mala byť prioritou.

Rodiny by mali vedieť, čo je to dostupnosť verejných služieb, čo je to nezávislý život, mali by mať informácie a zručnosti ako majú práva svojich rodinných príslušníkov s mentálnym postihnutím presadzovať na národnej a lokálnej úrovni. Podobne by mali byť pripravení aj sebaobhajcovia.

Okrem definovania kľúčových tém na najbližšie roky sme hovorili aj o iných problémoch, ktoré trápia členské organizácie. Pravdepodobne tým najrozšírenejším je všeobecné „starnutie“ organizácií obhajujúcich práva ľudí s mentálnym postihnutím. Je náročné získavať nových členov, mladé rodiny, ktoré by postupne preberali pomyselné opraty,

a zabezpečovali tak kontinuitu organizácií zasadzujúcich sa o dôstojné životné podmienky ľudí s mentálnym postihnutím. Jednou z úloh na najbližšie obdobie bude teda aj zdieľanie skúsenosti a dobrej praxe. Členská organizácia z Portugalska v tejto oblasti realizuje v spolupráci s Univerzitou v Aveire výskum, ktorý by mal komplexne zhodnotiť fenomén starnutia našich organizácií, ale mal by identifikovať aj potenciálne možnosti zvyšujúce atraktivitu našich aktivít pre mladšiu generáciu.

Žijeme v časech, keď sa mnohé okolnosti menia veľmi rýchlo. Nie všetko stíhame sledovať na úrovni jednotlivca. Pritom mnohé zo zmien môžu mať zásadný vplyv na ľudí s mentálnym postihnutím. A často aj vplyv negatívny. Preto je dôležité, aby existovali organizácie ako sme my, ako je Inclusion Europe. Pretože tieto organizácie vytvárajú priestor na koordinovanú obhajobu a presadzovanie rovnakých práv a možností aj pre ľudí s mentálnym postihnutím.

Držme si preto palce, aby sa nám darilo spoločne presadzovať čoraz viac dobrých zmien a učiť spoločnosť, že každý z nás je iný, ale predsa sme si všetci rovní!

Mgr. Marián Horanič

právna poradňa

Odlahčovacia služba

Skúsenosť s poskytovaním odlahčovacej služby na Slovensku je rôzna, dalo by sa povedať, že je takmer nedostupná. Keď sme si robili krátku anketu medzi členskými organizáciami ZPMP v SR, potvrdili nám rodičia, ktorí poberajú príspevok na opatrovanie, že odlahčovaciu službu nevyužívajú, lebo vraj u nich v meste/obci taká služba nie je. Je to paradoxné, keďže nám potrebu takejto služby opakovane potvrdili. Samotná služba je zakotvená je v § 54 zákona č. 448/2008 o sociálnych službách (teda aspoň pre poberateľov príspevku na opatrovanie), ale v reálnom živote je pre mnohých nedostupná. Rodičia, ktorí po dlhé roky opatrujú svoje (už dávno dospelé) dcéry či synov, potrebujú odlahčenie vo vysokej miere.

Odlahčovacia služba patrí medzi tzv. podporné služby a **má umožniť nevyhnutný odpočinok** osobe, ktorá opatruje osobu s ťažkým zdravotným postihnutím (ďalej len ŤZP). Cieľom je, aby si osoba, ktorá opatruje, udržala fyzické a duševné zdravie a zároveň je prevenciou jeho zhoršenia. Odlahčovacia služba má zabezpečiť starostlivosť o osobu s ťažkým zdravotným postihnutím počas obdobia, v ktorom **daná osoba nemôže opatrovanie vykonávať**.

Nárok na odlahčovaciu službu vzniká osobe opatrujúcej osobu s ŤZP, ktorá je na základe komplexného posudku vydaného príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny odkázaná na opatrovanie. Osobou, ktorá opatruje, môže byť podľa zákona o kompenzáciách manžel, manželka, rodič, náhradný rodič, súdom ustanovený opatrovník, dieťa, starý rodič, vnuk, vnučka, súrodenec, nevesta (aj ovdovená žena po synovi svokry alebo svokra), zať (aj ovdovený muž po dcére svokry alebo svokra), svokor, svokra, švagor, švagríná, neter, synovec fyzickej osoby s ŤZP alebo osoba, ktorá býva s osobou s ŤZP.

Odlahčovacia služba sa poskytuje na celé dni, **najviac 30 dní v kalendárnom roku**. Nevýčerpané dni odlahčovacej služby v kalendárnom roku nemožno poskytnúť v nasledujúcom kalendárnom roku. Počas poskytovania odlahčovacej služby **je obec povinná v rámci svojej pôsobnosti poskytnúť alebo zabezpečiť fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím sociálnu službu podľa jej výberu** najmenej v rozsahu jej stupňa odkázanosti, a to terénnu formu sociálnej služby, ambulantnú sociálnu službu alebo pobytovú sociálnu službu v rozsahu najmenej 12 hodín denne.

Nedostatok finančných prostriedkov nemôže byť dôvodom pre zamietnutie poskytovania sociálnej služby alebo jej zabezpečenie.

MPSVR SR má informácie o odlahčovacej službe zverejnené na svojej webovej stránke, zároveň sú na nej spracované odpovede na najčastejšie kladené otázky:

<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/faq/odlahcovacia-sluzba.pdf>

Keďže však mnohé obce opakovane avizovali nedostatok finančných a iných zdrojov (napr. odborné kapacity) na to, aby mohli odlahčovaciu službu poskytovať v potrebnom rozsahu, urobilo MPSVR SR potrebné kroky, aby našlo finančné zdroje na poskytnutie tejto služby pre opatrované deti vo veku 6 – 18 rokov. Štát spustil projekt na pomoc rodinám s ťažko zdravotne postihnutými deťmi. Na webovej stránke ministerstva je uvedené: *Jedným z hlavných cieľov nového projektu „Podpora odlahčenia opatrovateľov“ je prispieť k zlepšeniu kvality života rodín so zdravotne znevýhodnenými deťmi, zmierniť finančnú záťaž, ktorej čelia a dopriať rodičom odpočinok. Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny budú v rámci projektu vyplácať príspevky na sociálne služby pre deti v rámci odlahčovacej služby pre ich opatrovateľov.*

Projekt „**Podpora odlahčenia opatrovateľov**“ je určený ľuďom poberajúcim peňažný príspevok na opatrovanie dieťaťa vo veku 6 – 18 rokov, ktorému bola poskytnutá sociálna služba v rámci odlahčovacej služby. Štát im na túto formu zákonnej pomoci finančne prispeje. Podmienkou je, aby bola sociálna služba poskytnutá v období od 01. 09. 2024 do 31. 12. 2024 podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a žiadateľom aj uhradená.

„Tento pilotný projekt bude fungovať od dnes ďalšie štyri mesiace a bude financovaný zo štátneho rozpočtu, následne bude plynulo pokračovať ako projekt z eurofondov. Rodičom prispejeme na túto službu vo výške ekonomicky oprávnených nákladov, to znamená, že väčšinu nákladov preplatí štát. Veríme, že aj táto pomoc zvýši záujem rodičov, aby odlahčovaciu službu využívali. Už dnes bude zverejnené oznámenie z ústredia práce, ako sa majú rodičia o túto službu uchádzať,“ vysvetlil minister Erik Tomáš.

Na získanie podpory je potrebné podať žiadosť o poskytnutie finančného príspevku z projektu „Podpora odlahčenia opatrovateľov“ na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny. Žiadosť je možné podať osobne do podateľne úradu, poštou na korešpondenčnú adresu úradu, ktorý žiadateľovi poskytuje peňažný príspevok na opatrovanie, alebo prostredníctvom elektronického podania (cez www.slovensko.sk). **Na poskytnutie príspevku neexistuje právny nárok, je možné poskytnúť ho až po schválení kompletnej žiadosti.** K vyplnenému formuláru žiadosti je potrebné priložiť aj zmluvu o poskytovaní sociálnej služby dieťaťu, doklad preukazujúci úhradu za poskytnutú sociálnu službu a potvrdenie poskytovateľa sociálnej služby o výpočte úhrady v súlade s cenníkom sociálnej služby. **Príspevok bude žiadateľovi poskytnutý formou refundácie.** V zmysle zákona o sociálnych službách odlahčovacia služba sa poskytuje na celé dni, najviac 30 dní v kalendárnom roku.

Maximálna výška príspevku sa líši podľa formy poskytnutej sociálnej služby:

- terénna forma sociálnej služby – 9,93 €/hodina,
- ambulantná forma sociálnej služby – 3,97 €/hodina,
- pobytová forma sociálnej služby – 50,77 €/1 deň.

Finančné prostriedky na príspevok na odlahčovaciu službu budú poskytnuté zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v celkovej výške 169 419,60 €.

Opatrovníkom (rodičom, príbuzným a pod.), ktorí opatrujú dospelých, môžeme len poradiť, aby v prípade, ak potrebujú odlahčovaciu službu, kontaktovali obecný úrad.

Spracovala: **PhDr. Iveta Mišová**

právna poradňa

Po uzávierke: V októbri schválil parlament novelu zákona o sociálnych službách, ktorá významne pomôže ľuďom odkázaným na dlhodobú starostlivosť.

Zmeny v zákone, ktoré budú platiť od 1. decembra tohto roka, sa týkajú napríklad zvýšenia príplatku k opatrovateľskému príspevku, zrušenia krátenia opatrovateľského príspevku na základe príjmu odkázanej osoby, či nového systému odlahčovacej služby.

Novelou sa zdvojnásobí príplatok k príspevku na opatrovanie zdravotne znevýhodnených detí z doterajších 100 na 200 € mesačne. Ďalšou zmenou je podľa šéfa rezortu práce zrušenie krátenia opatrovateľského príspevku na základe príjmu odkázanej osoby pre všetkých opatrovateľov. A to bez ohľadu na to, či sú v ekonomicky aktívnom alebo dôchodkovom veku.

Zvýši sa aj počet hodín, počas ktorých možno poskytovať domácu terénnu opatrovateľskú službu, pričom opatrovateľa neprídu o svoj opatrovateľský príspevok. Po novom sa rozsah hodín zvýši zo súčasných osem na 40 hodín mesačne.

Schválené bolo nové nastavenie odlahčovacej služby. V prípade ambulantnej a terénnej služby si budú môcť rodičia alebo ľudia starajúci sa o osobu odkázanú na pomoc čerpať 360 hodín ročne. Pri pobytovej odlahčovacej službe to zostáva bez zmeny, teda v priebehu jedného roka budú môcť ľudia využiť 30 dní tejto služby.

Preplácanie odlahčovacej služby sa malo pôvodne týkať len detí od šesť do 18 rokov, po novom však jej preplácanie bude pre všetky vekové skupiny ľudí odkázaných na starostlivosť.

Zdroj: <https://spravy.rtv.slovakia.sk/2024/10/poslanci-schvalili-novelu-zakona-o-socialnych-sluzbach-pomoze-ludom-odkazanim-na-opateru-reagoval-e-tomas/>

10 otázok pre...

10 otázok pre... Milana Šveřepu

V Inclusion Europe pracujeme na tom, aby Európa konečne prestala segregovať ľudí s postihnutím a izolovať ich rodiny.

V Európe je trištvrte milióna ľudí s intelektovým postihnutím segregovaných vo veľkokapacitných ústavoch. Drvivá väčšina ľudí s intelektovým postihnutím nemá prácu. V mnohých krajinách nemôžu rozhodovať o svojom živote a nemôžu voliť. Je pred nami veľa práce, hovorí Milan Šveřepa, riaditeľ Inclusion Europe, ktorý nám odpovedal v tomto čísle na 10 otázok pre...

Spomeniete si na moment, dôvod, prečo ste sa rozhodli pre štúdium sociálnej práce?

Ovplyvnilo ma čítanie Petra Uhla. Jeho dôraz na ľudské práva, pohľad uprený na sociálne nespravodlivosti v čase, keď sa to práve nenosilo. A hľadal som aj odbor, kde nevyžadovali prijímaciu skúšku z matematiky. :)

Kto bol, alebo je, pre vás najväčšou inšpiráciou vo vašej profesii?

To sa dosť premieňa, zoznam by bol naozaj dlhý. Veľa autoriek a autorov kníh, čo na mne zanechali vplyv. Mnoho ľudí, s ktorými som mal česť sa stretnúť aj spolupracovať, alebo ich prácu trochu sledovať. A taktiež mnoho ľudí, s ktorými sa stretávam ako riaditeľ Inclusion Europe, alebo aj predtým – matky detí s postihnutím, ktoré odmietli dať svoje deti ústavom, a vybojovali pre nich, a pre mnoho ďalších, lepší život. Ľudia s intelektovým postihnutím, ktorí prežili často desiatky rokov segregovaní v ústavoch, potom sa dostali von a vybudovali si nový život. Mnoho z nich dnes bojuje za to, aby takú šancu mali aj všetci ostatní. Je pre mňa česť, že pre nich a s nimi môžem pracovať.

Je to už takmer 10 rokov, čo žijete v Bruseli a pôsobíte na čele Inclusion Europe. Čo považujete za svoj najväčší úspech?

Inclusion Europe je jediná organizácia, ktorá na európskej úrovni zastupuje ľudí s intelektovým postihnutím a ich rodiny. Našou hlavnou úlohou je, aby sa ich názory a očakávania premietli v európskej politike. Kedykoľvek sa toto podarí, je to veľký úspech. A práve toto sa ťažko opisuje a ukazuje. Ale radosť sme určite mali, keď vďaka Inclusion Europe vzniklo prvé uznesenie Európskeho parlamentu o právach ľudí s intelektovým postihnutím. Alebo keď sebaobhajkyne a sebaobhajcovia hovoria ako hlavní rečníci na veľkých

konferenciách v Európskom parlamente, prípadne po boku Európskej komisárky, ako napríklad Elisabeta Moldovan. Teší ma, že Inclusion Europe je celkom úspešná v médiách a na sociálnych sieťach – zviditeľňovanie našich tém považujem za dôležitú časť našej práce. A radosť mám aj z každej príležitosti priniesť nejaké medzinárodné zdroje v prospech našich členských organizácií, a pomôcť napríklad s rozvojom sebaobhajcovských aktivít. Príkladom je projekt Judy, v ktorom spolupracujeme aj so ZPMP. A určite ma teší aj stále nová iniciatíva Inclusion indicators, kde v siedmich kľúčových oblastiach ukazujeme, aké je to pre ľudí s intelektovým postihnutím a ich rodiny žiť v 30 európskych krajinách. Práve chystáme dáta za rok 2024, tentoraz aj s individuálnymi pohľadmi 400 sebaobhajcov zo 16 krajín.

Máte rozhľad a dokázate porovnať sociálne služby v mnohých krajinách. Z ktorej by sme si mali brať pozitívny príklad?

Myslím, že najlepšie príklady sú tie, ktoré už v danej krajine fungujú. Všade sú príklady práce, ktorá podporuje ľudí s intelektovým postihnutím žiť samostatne a začleniť sa do spoločnosti. Drvivú väčšinu podpory ľuďom s postihnutím poskytujú rodiny, aj od nich je možné a potrebné sa učiť. Na príkladoch z iných krajín sa mi potom zdá dôležité, aby boli pokiaľ možno systémovo významné – nie je zasa také unikátne nájsť nejakú službu čo funguje dobre v určitom mieste pre pomerne malý počet ľudí. Ako to však pretaviť do praxe, z ktorej môže ťažiť oveľa väčší počet ľudí? Takže sú pre mňa zaujímavé Enable Scotland, a ich model osobnej asistencie, vďaka ktorému podporujú viac ako tisíc ľudí v tom, aby žili život aký si želajú. Zaujímavá je určite aj Plena inclusión v Španielsku, intenzívne pracujú na zmene svojich služieb v súlade s právami ľudí s postihnutím. Bližšie k Slovensku: napríklad Rytmus alebo Jurta Děčín robia zaujímavú prácu v Česku, najmä pokiaľ ide o podporu zamestnávania ľudí s intelektovým postihnutím. PSONI Gdańsk je považovaná za jednu z najlepších organizácií v Poľsku. A Lebenshilfe Rakúsko má určite čo ponúknuť aj pokiaľ ide o prácu niektorých ich pobočiek a ich služby, aj v oblasti vplyvu na verejnú politiku – najmä reforma právnej spôsobilosti, ktorá v Rakúsku prebehla pred asi 5 rokmi, a na ktorej sa Lebenshilfe podieľala, je dôležitým a inšpiratívnym kusom práce.

Kvalitná sociálna služba. Čo by mala spĺňať a ako by mala vyzeráť?

Úlohou služieb podporujúcich ľudí s postihnutím je pomáhať každému z nich žiť bežný život. Aby mal človek svoj

domov, rodinu a priateľov, prácu a koníčky. Aby mal bežné spoločenské roly, ako je obvyklé v danej spoločnosti pre človeka bez postihnutia. A zároveň – a to je kľúčové – má takáto služba podporovať využívanie existujúcich zdrojov a väzieb, nie ich nahrádzať a zlučovať do jedného. Sociálne služby sa majú zameriavať na sociálne fungovanie, na spoločenské roly a vzťahy, podporovať každého človeka jednotlivo v ich rozvoji. Sociálna služba nemá byť správcom nehnuteľností, a nemá o ľuďoch uvažovať a nakladať s nimi ako so skupinou. Poskytovatelia sociálnych služieb by si mali zakázať množné číslo, keď hovoria o ľuďoch, ktorí ich službu využívajú.

Čo je podľa vás najväčším problémom v sociálnych službách na Slovensku?

Pretrvávajú segregácia ľudí s postihnutím v ústavných zariadeniach. Počul som o mnohých slovenských projektoch „deinštitucionalizácie“, ale nepoznám veľa prípadov, keď by bolo segregované ústavné zariadenie zatvorené, a ľudia mali namiesto neho zaistené dobré bývanie a podporu v samostatnom živote a spoločenskom začlenení. Na pretrvávajúcu segregáciu je okrem zjavných problémov, aké spôsobuje ľuďom v ústavoch, dôležité aj to, že ústavy spotrebúvajú peniaze, ktoré majú byť dostupné na podporu v komunite.

Aký je váš najväčší, osobný cieľ, ktorý by ste chceli dosiahnuť?

V Európe je trištvrte milióna ľudí s intelektovým postihnutím segregovaných vo veľkokapacitných ústavoch. Drvivá väčšina ľudí s intelektovým postihnutím nemá prácu. V mnohých krajinách nemôžu rozhodovať o svojom živote

10 otázok pre...

a nemôžu voliť. Je pred nami veľa práce. V Inclusion Europe pracujeme na tom, aby Európa konečne prestala segregovať ľudí s postihnutím a izolovať ich rodiny. Tak to je môj cieľ.

Je niečo, čo by ste, s ohľadnutím do minulosti, urobili inak?

Veľa vecí, ale stroj času nemám. Určite sa však snažím poučiť a zlepšovať, pozerať sa na to, ako ide veci robiť lepšie, čo fungovalo alebo nie.

Ak by sme s vami prežili jeden pracovný deň, ako by vyzeral?

Sú dni, keď by to veľká zábava nebola – videli by ste ma sedieť pri počítači a čítať či písať. Inokedy zasa prebiehať medzi rôznymi konferenciami a schôdzkami. Mojou prácou je často pripravovať sa na nejaký príspevok či písať článok, hovoriť s ľuďmi na konferencii, písať alebo nakrútiť video o tom, čo sme robili. Často spolupracujem s kolegom, ktorý je sebaobhajcom a naším expertom na prístupnosť – pomáham mu pripraviť si príspevky na konferencie, nakrúcame videá, alebo pripravuje svoje lekcie na nejaké školenia. A, samozrejme, komunikujem s kolegami, pripravujeme výskumné správy, konferencie atď. A taktiež hovorím s našimi členmi, čo predstavuje aj cesty po Európe.

Ako relaxujete, trávite voľný čas?

Rodina, čítanie, futbal. Ale pokiaľ ide skutočne len o „voľný čas“, to by spĺňal ten futbal. Hrám súťažné zápasy za Royal Brussels British FC, čo je tradičný klub amatérskeho futbalu, vlni sme oslávili 90. výročie. Tohtoročná sezóna ide zatiaľ celkom dobre, tak nám držte palce, nech to vydrží.

Mgr. Mária Baláž Gyuránová

Črevný mikrobióm ako ho nepoznáme...

Odkedy vedci rozlúštili ľudský genóm, otvárajú sa nám možnosti lepšie pochopiť svoje zdravie. Hľadať príčiny a nachádzať riešenia na mieru.

Každá zmena sa začína vnútri samého seba. Dnes už vieme, že iba 10 % „hormónu šťastia“ – SÉROTONÍNU sa tvorí v mozgu a ostatných 90 % v tráviacom trakte. A čo imunita? Až 70 % imunity sa tvorí v črevách. Tu je dôležitá rovnováha.

Čo je vlastne črevný mikrobióm?

Mikrobióm je súbor mikroorganizmov (baktérie, vírusy, huby...) vyskytujúci sa vnútri aj mimo nášho tela.

Odkiaľ sa berie črevný mikrobióm?

Naše telo je dokonalý systém. Tak ako jednotlivé orgány, aj mikrobióm v ňom plní svoju úlohu. To čo telo prijme, to spracuje. Nepotrebné látky jednoducho vylúči. Napr. obličky a pečeň pracujú ako továreň s odpadovými látkami. Aj v týchto orgánoch nám významne pomáhajú mikroorganizmy.

Mikrobióm dostávame a formuje sa už počas tehotenstva, čo má významnú úlohu pre správne základy vývoja dieťaťa. Mamičky by preto mali dbať na správne vyvážené jedlo už počas tehotenstva. Správny obsah bielkovín, sacharidov, tukov, vlákniny – s väčším množstvom zeleniny, ovocia a dostatok tekutín nám vytvorí pevné základy nielen na správny vývin dieťaťa, ale aj jeho mikrobiómu. **Správne stravovacie návyky sú nezastupiteľné na podporu a tvorbu nášho mikrobiómu počas celého života.**

Črevný mikrobióm dostávame do vienka už počas pôrodu, najlepšie prirodzeným spôsobom, kde dochádza k osídleniu novonarodeného bábätka. Pri cisárskom reze nedostáva bábätko mikrobióm tak plnohodnotne ako pri prirodzenom spôsobe pôrodu od matky. Pri pôrode dochádza k prvému osídleniu sterilnej tráviacej trubice plodu fekálnymi mikroorganizmami, ako *Enterobacter*, *Streptococcus* alebo *Staphylococcus*, ktoré spotrebou kyslíka vytvárajú priaznivé podmienky na svoje ďalšie fungovanie. Neskôr s materským mliekom dostáva do organizmu ďalšie baktérie, ktoré sú pre jeho budúci vývoj prospešné. Sem patrí *Lactobacillus* alebo *Bifidobacterium*.

Dojčenie je kľúčové. Dopĺňajú sa potrebné kmene z materského mlieka. **Vzorové správanie rodičov, pohoda v kruhu**

rodiny, prostredie, pravidelnosť v stravovaní podporujú nielen bezpečie, ale i zvyky rodiny.

Počas života sa črevný mikrobióm vyvíja spolu s nami a ovplyvňuje aj niekoľko faktorov. Tie môžu spôsobiť jeho nerovnováhu, takzvanú dysbiózu. Najvýraznejší vplyv má častá konzumácia farmakologických prípravkov, najmä antibiotík. „Takéto liečivá spôsobujú nielen nerovnováhu, no sú zodpovedné aj za úbytok pozitívnych bakteriálnych kmeňov pre náš organizmus, konkrétne stenčovanie ochranného hlienu *Akkermansia muciniphila* na sliznici čreva. To má za následok priepustnosť a krvácanosť čreva.“

Každý bakteriálny kmeň v našom tele sa kŕmi niečím iným. S výberom stravy nám napomáhajú samotné baktérie, ovplyvňujú to, na čo máme chuť. Čo môže byť pri nerovnováhe problémom, pretože premnožený druh nám „radí hlasnejšie“, takže dostane svoju potravu častejšie, čiže ešte viac prekvitá. Tu nám našťastie podáva pomocnú ruku veda. Zo vzorky stolice sa dajú zistiť chýbajúce kmene a doplniť ich. Prepis a doplnenie potrebných bakteriálnych kmeňov zvyčajne trvá od 3 do 9 mesiacov. Často sa menia aj spomínané chute.

Kde sa nachádza mikrobióm?

Mnoho ľudí si myslí, že mikrobióm sa nachádza iba „v bruchu“ – v tráviacom trakte. Existuje aj v ústnej dutine. Dokonca je známe, že podobné zastúpenie bakteriálnych kmeňov sa nachádza v pľúcach. Okrem toho sa nachádza v urogenitálnom trakte a na koži.

Vedeli ste, že črevný mikrobióm a priepustnosť čreva úzko súvisí s priepustnosťou a hojením kože? Potrava nám nie vždy dobre trávi a sem tam sa objaví popri nafukovaní, bolesti brucha, hnačke aj mierne začervenanie, alebo ekzém na koži. A to je signál, že niečo nie je v poriadku.

Ako zistím, či mám mikrobióm v dobrej kondícii?

Veľa ľudí nám hovorí: „Ja mám svoj mikrobióm v poriadku, nemám žiadne ťažkosti.“ Bežne do čreva nevidíme, ale mikrobióm vieme vďaka vede analyzovať pomocou sekvenovania DNA zo vzorky stolice a pôsobiť preventívne voči intoleranciám (laktózovej, histamínovej) a na zlepšenie zdravia – v podpore imunity. **Tak, že sa doplní chýbajúci bakteriálny kmeň.**

Ako sa na črevný mikrobióm pozerajú odborníci a verejnosť?

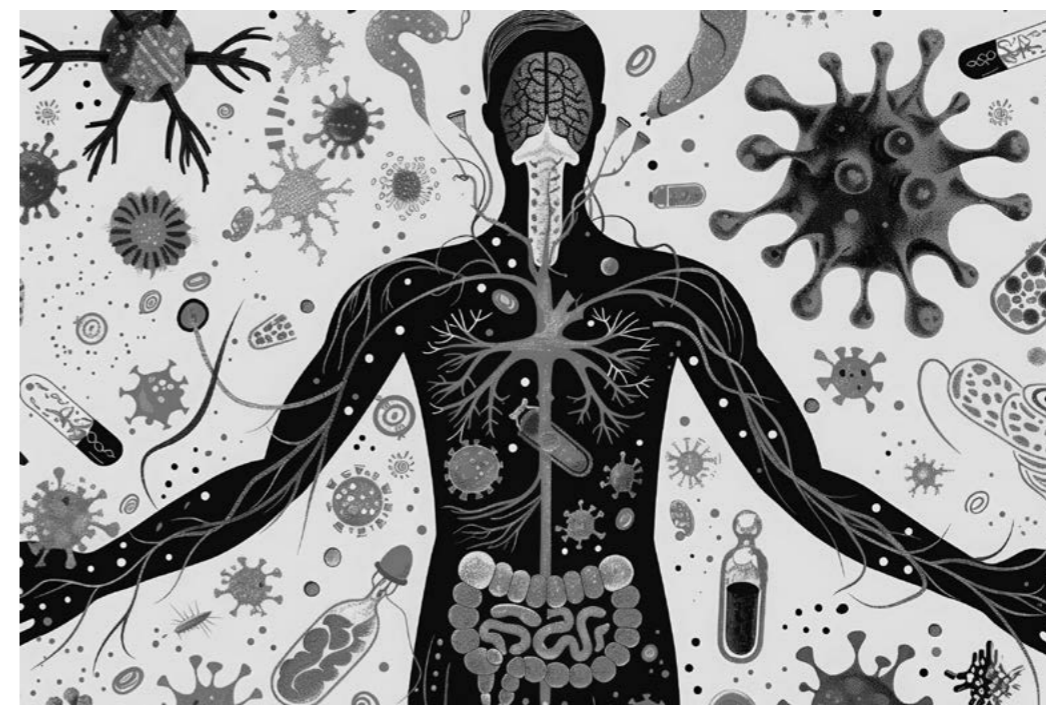
Spolupráca s lekármi je dôležitá. Odborníci čoraz viac vidia súvis dysbiózy črevného mikrobiómu s rôznymi typmi intolerancií, ale aj s chronickými neinfekčnými ochoreniami, ako je obezita, cukrovka, vysoký krvný tlak. Taktiež sú to neurodegeneratívne ochorenia detí, kam patrí aj ADHD, autizmus a v zrelom veku Alzheimer či Parkinson.“

Niektoré výskumy ukazujú, že črevný mikrobióm narušený infekciami či zápalmi môže viesť aj k zníženiu duševnej pohody. Iný výskum zas potvrdil na pacientoch s depresiou zvýšenie počtu baktérií *Proteobacteria* a *Actinobacteria* a znížený počet *Firmicutes* (v porovnaní so skupinou bez depresii).

Ak gastroenterológ zistí, že všetko je v poriadku, no pacient napriek tomu pociťuje nekomfort v trávení, vtedy je vhodné hľadať príčinu diagnostikou črevného mikrobiómu a ponúknuť aj riešenie na mieru.

Viem si potravinami upraviť svoj mikrobióm?

Áno aj nie. Zbytočne budeme dopĺňať správne vyvážené potraviny, ak nemáme v rovnováhe mikrobióm, t. j. bakteriálne kmene, ktoré by čerpali čo najviac nutričných zložiek z jedla. Ak ich doplníme, lepšie trávim a využívame viac živín z potravy pre lepšiu kondíciu a kvalitu života s lepšou imunitou, fyzickým a duševným zdravím.

Ako je to s imunitou?

Imunita sa formuje približne do 3 rokov života. Závisí od množstva uvedených faktorov, ktoré vplyvajú na črevný mikrobióm: spôsob pôrodu, dojčenie, stravovanie, pohybová aktivita, stres, nedostatok spánku i podnebie, v ktorom žijeme.

Črevný mikrobióm plní významnú úlohu pri podpore imunity a v prevencii rôznych ochorení, ako je napr. obezita, cukrovka, vysoký krvný tlak, rakovina či zmena duševného zdravia. Vďaka vede už dnes vieme analyzovať mikrobióm pomocou sekvenovania DNA zo vzorky stolice a pôsobiť preventívne voči intoleranciám (laktózovej, histamínovej) a na zlepšenie zdravia.

Chcem si vyladiť svoj mikrobióm...

Do trávenia nevidíme. **Vieme však zistiť, ako to u vás vyzerá s mikrobiómom a už teraz pôsobiť preventívne.** Pretože prevencia je lacnejšia ako liečba, viac tu: <https://www.zdravyzivka.sk/o-mikrobiome/>

PhDr. Mgr. Petra Vadovičová, PhD.

Pomáha deťom aj dospelým s výživovou gramotnosťou a starostlivosťou o črevný mikrobióm. Autorka a odborná garantka projektu Zdravýživka pre deti www.zdravyzivka.sk

správy z centrály

Radničkine trhy

6. – 7. septembra 2024 sa na nádvorí Starej Radnice konali tradičné Radničkine trhy, ktoré organizuje OZ Inklúzia pod vedením PhDr. Viery Záhorcovej. Počas 24 rokov sa tak podarilo podporiť stovky ľudí so zdravotným znevýhodnením na ceste za prácou a nezávislosťou. Trhy boli obohatené o kultúrny program a sprievodnými akciami boli výstava obrazov z pracovnej terapie Radostná mantra pod vedením Petra Kršáka, portrétovanie Danky Hroncovej a výstava fotografií Okamihy a záblesky. Nevšedné fotografie všednej reality Hanky Lorinczovej boli prístupné v priestoroch Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím.

...

Festival Zo srdca

Vystúpenia talentovaných tanečníkov, divadelníkov či hudobníkov, ale aj predajno-výstavné trhy chránených dielní – to bol staromestský multižánrový inkluzívny festival Zo srdca v centre Bratislavy. Cieľom tohto jedinečného podujatia bola podpora pozitívneho vnímania inakosti so zreteľom na inklúziu. Staromestský festival Zo srdca sa konal 7. septembra. Širokej verejnosti sa predstavili talentovaní umelci so zdravotným znevýhodnením, ale aj obľúbení speváci a speváčky bez zdravotného znevýhodnenia.

Zdroj: www.staremesto.sk

...

Konferencia o Downovom syndróme

Ambulancia Downovho syndrómu v spolupráci so Spoločnosťou Downovho syndrómu na Slovensku a o. z. Trizómia 21 zorganizovali 28. septembra v priestoroch Slovenskej zdravotníckej univerzity konferenciu o Downovom syndróme *Vybrané zdravotné problémy ľudí s Downovým syndrómom*. Účastníci si mali možnosť vypočuť tieto prednášky špičkových odborníkov: prof. MUDr. Mária Šustrová, CSc.: *Aktuálne zdravotné problémy detí a dospelých ľudí s Downovým*

syndrómom; MUDr. Natália Čárska, PhD: *Downov syndróm z pohľadu dermatológa – najčastejšie kožné choroby detí a dospelých ľudí s DS*; PhDr. Mgr. Petra Vadovičová, PhD.: *Črevný mikrobióm – vyšetrenie a možnosti prevencie črevnej dysbalancie*; MUDr. Vladimír Hostýn, MPH: *Podologické problémy detí a dospelých s Downovým syndrómom*. Poobedňajšia časť bola venovaná sociálnej problematike, v panelovej diskusii zameranej na sociálnu oblasť vystúpili PhDr. Iveta Mišová, prof. MUDr. Mária Šustrová, CSc. a zástupca Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím.

...

Kopaničiarsky pohár

V sobotu 5. októbra to v Poriadí žilo tancom, konala sa totiž tanečná súťaž **Kopaničiarsky pohár**. Vo svojich kategóriách súťažili aj **integrované páry** s tanečníkmi, ktorí majú mentálne postihnutie. Srdečne gratulujeme víťazom Martinovi Mišovi s partnerkou Dorotou Sládekovou, Martinovi Dychovi s partnerkou Vanessou Bielčíkovou, Adamovi Fabianovi s partnerkou Alžbetou Londákovou, Martinovi Popelkovi s partnerkou Emou Durcovou, Ivanovi Klenovi s partnerkou Emou Vadovičovou a Zuzane Konečnej s partnerom Vladom Husakovským. Organizátorom súťaže bol **BIBS Myjava** pod vedením Bibiany Michalovej s jej tímom, moderátorom Andrej Mičunek s TK DANUBE Bratislava. Foto v obrazovej prílohe.

...

Konferencia Nezávislý život

Na Fakulte architektúry a dizajnu STU v Bratislave sa 8. októbra uskutočnil siedmy ročník konferencie Nezávislý život. Ako každý rok, aj tentoraz bola ústrednou témou podpora nezávislosti a samostatnosti ľudí so zdravotným postihnutím. Prediskutovali sa aj pripravované reformy financovania sociálnych služieb a posudkovej činnosti. Za naše združenie, ktoré bolo partnerom konferencie, sa aktívne zúčastnil Marián Horanič a sebaobhajca Tomáš Grošmíd. Moderovali workshop Sebaobhajovanie – nástroj na podporu nezávislosti ľudí. V rámci workshopu predstavili koncept sebaobhajovania ľudí s mentálnym postihnutím a odpovedali na otázky účastníkov.

...

Okrúhly stôl k reforme posudkovej činnosti

Na pozvanie ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Erika Tomáša a štátneho tajomníka Mariána Valentoviča sme sa 10. októbra zúčastnili na rokovaní za okrúhlym stolom k reforme posudkovej činnosti. Pracovná skupina pracovala od minulého roka na príprave návrhu nového zákona o integrovanej posudkovej činnosti a vyhláske k uvedenému zákonu. Slovenská republika sa zaviazala v Pláne obnovy a odolnosti Slovenskej republiky „Komponent 13 – Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť“ zreformovať systém posudkovej činnosti. Zároveň je reforma posudkovej činnosti súčasťou prípravy zavedenia nového príspevku na starostlivosť v rámci reformy financovania sociálnych služieb. Hlavným cieľom reformy je odstrániť nejednotnosť v posudzovaní zdravotného postihnutia a dlhodobých potrieb starostlivosti, zaviesť lepšiu koordináciu procesov posudzovania s cieľom zefektívniť posudzovanie klienta, centralizovať proces posudzovania a zaviesť jeden posudok, ktorý bude slúžiť na viaceré účely. Nový zákon by mal ísť na schvaľovanie do NR SR v novembri tohto roka.

...

Zasadnutie pracovnej skupiny pre prípravu reformy financovania sociálnych služieb

Ďalšie stretnutie pracovnej skupiny sa konalo 17. októbra na MPSVR SR. Účastníkom bola predstavená aktualizovaná Koncepcia reformy financovania sociálnych služieb, o ktorej sa diskutovalo. Koncepcia je strategický dokument nelegislatívnej povahy, ktorý identifikuje problémy a navrhuje riešenia systému financovania sociálnych služieb, potrebné na dosiahnutie pozitívnej zmeny. V rámci Koncepcie ide o formulovanie rámcových návrhov vecných riešení, ktoré sa následne budú konkretizovať pri tvorbe právnej úpravy optimálneho spôsobu financovania sociálnych služieb v zmysle Plánu obnovy a odolnosti.

...